

Hudobný život

3 69

V ČÍSLE:

- Materiály z mimoriadneho zjazdu Zväzu skladateľov
- Dva pohľady na Burlasov Planctus
- Na margo slovenskej pop-music
- List z Viedne

14. 3. 1969 • Cena 2,—Kčs

PETER FALTIN

Medzi idylou a bezradnosťou

Zvolanie mimoriadnych zjazdov umeleckých zväzov bolo najkonkrétnejším a súčasne najjednoduchším uskutočniteľným činom, vyplývajúcim z atmosféry minuloročnej jari. Ich úlohou bolo vysloviť stanovisko k práve prebiehajúcemu obrodnému procesu spoločnosti a sformulovať stanoviská a úlohy umeleckého frontu v normalizovaných podmienkach života. Zjazdy mali dovŕšiť jedno neradostné obdobie vývoja našej kultúry, v ktorom bola umeniu vnútená úloha ko-rektora oficiálnej moci a na ktorú sa ne-dobrovoľne podujala z dôvodov zabezpečenia minima priestoru pre seba i pre spoločnosť, pričom túto úlohu plnila v postavení nerovnocenného partnera. Zjazdy mali manifestovať dovŕšenie tohto procesu, ako i začiatok normálneho partnerstva politiky a umenia, v ktorom by umelci nemuseli už iba striechnuť na politikov, ale v konštruktívnej atmosfére mali spoločne a bez vzájomného napätia realizovať profil demokratického socializmu. Patrí však asi ku krutému údelu nášho umenia, že býva z času na čas zas-kočené vývojom udalostí.

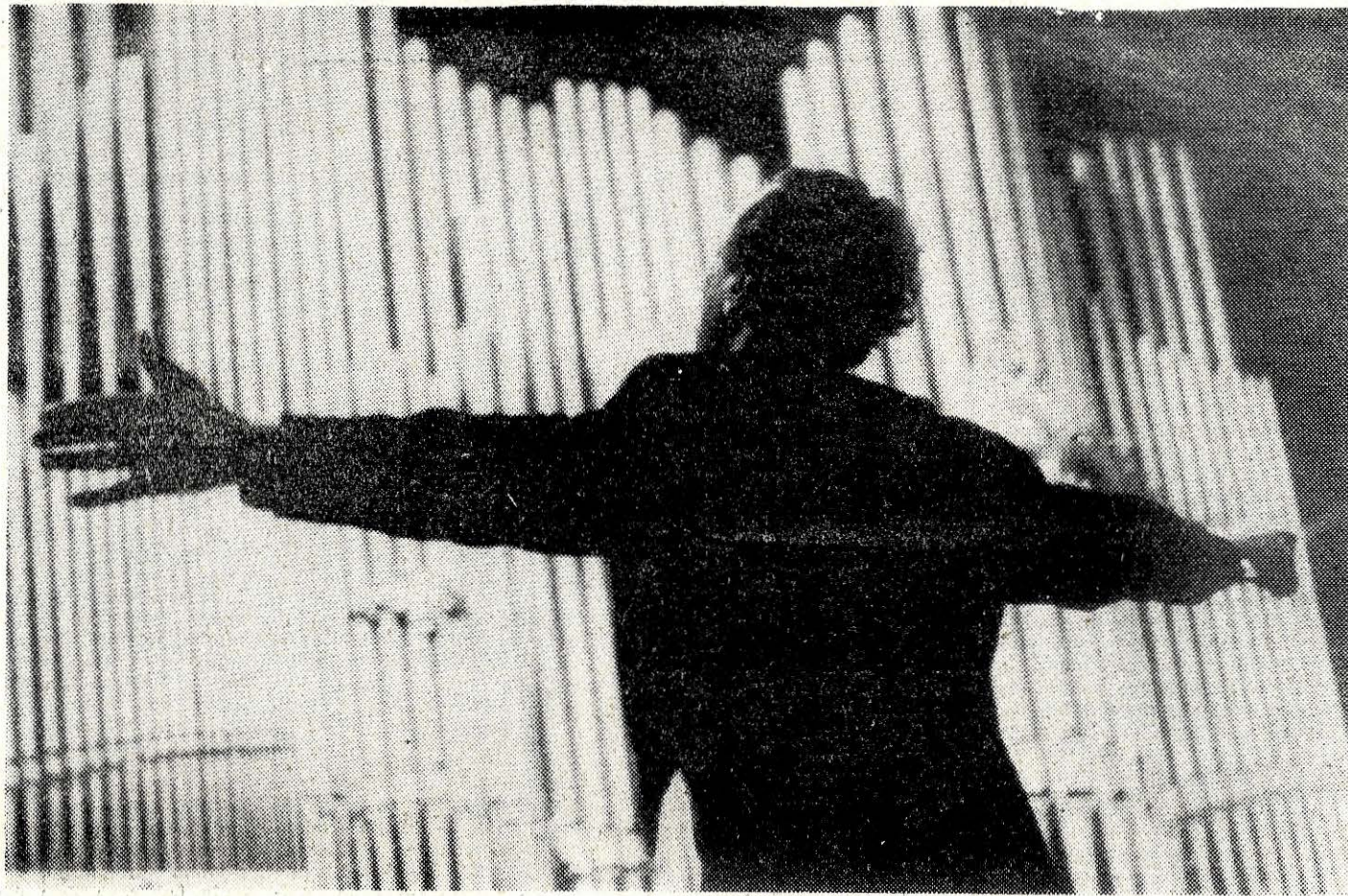
V období priprav mimoriadnych zjazdov totiž nik netušil, akými peripetiám prejdú idey januára, v mene ktorých sa tieto začali pripravovať a aké nové vý-znamy nadobudne samotný termín nor-malizácie.

Zjazdy umeleckých zväzov — na ktorých sa v uplynulých dňoch zišli divadelníci, filmári i hudobníci — sa tak usku-točnili v paradoxnej situácii, ktorá — sú-diac podľa priebehu skladateľského zjaz-du ako i podľa ohlasov na zjazdy ostat-ných zväzov — podmienila ich pokojný priebeh, ktorý možno interpretovať i ako výraz súčasnej našej normalizácie.

Keďže žijeme v dňoch, kedy nedošlo ku konkrétnym činom namiereným proti prí-slušníkom Zväzu a kedy akt solidarity príslušníci Zväzu viac deklarujú ako pre-citujú, nepovažoval zjazd za potrebné vy-slovať svoje obavy, ale prijal rezolúciu na rovnako všeobecnej úrovni, na akej sa uskutočňuje celá dnešná politická komu-nikácia. Sloboda, suverénita, socializmus, demokracia, rehabilitácia — to sú slová s prebohatým obsahom, ktorý sa síce po-maly vyprázdňuje, ale i tak v nich zostáva aspoň nádej. Predstavujú dnes viac, ako znamenali pred rokmi, hoci zname-najú menej, ako znamenali mali. Rehabi-litačná komisia predložila vyčerpávajúcu správu o rehabilitáciách, pričom súčasne deklarovala, že nie je komistou žalovacu.

V predaugustovom období sme však zmy-sel rehabilitácii videli práve v analýze príčin a v označení vinníkov, lebo zadost-účinenie ukrivdeným znamenalo iba re-habilitáciu polovičatú. Dnes sa uspokoi-jeme s touto formou, lebo po augusto-vom šoku sme radi, že sa naše najčier-nejšie obavy nesplnili, a že sme si z toh-to pojmu zachovali aspoň toľko. Volebná komisia previedla voľby skutočne „naj-demokratickejšími“ spôsobom, aký nemá v dejinách Zväzu obdoby. Bolo však prí-veľmi málo času na to, aby sa českoslo-venský občan naučil o demokracii nielen hovoriť, ale i demokraticky konať. Dieťa zomrelo skôr, ako sa naučilo dýchať: zjazd v otázke voľieb — podľa môjho ná-zoru — nevyužil svoju šancu, lebo sa dal zmanipulovať — hoci demokraticky. Tento spôsob manipulácie považujem za ešte ne-bezpečnejší ako manipulantstvo diktatúry, lebo je menej priehľadný a ponecháva aspoň opojnú dávku o demokracii, ktorá sa redukuje na chaotickú polemiku o ve-ciach nepodstatných. Z každej bezrad-nosti masy, z každého chaosu ťažia tí, ktorí chcú masu ovládnuť. To nemá byť výčitka zjazdu. Chce to byť skôr diag-nóza príčin, pre ktoré zjazd prebiehal tak a nie ináč.

A tak sa v situácii, kedy sa mobilizačný impulz konkretizoval v období odporú-čanej demobilizácie, hľadalo namiesto for-mulácie veľkých plánov východisko v po-dobe kompromisov, ideálu s realitou, pri-čom sa zjazd zachytil toho jediného, čo je z januára ešte k dispozícii a pokúsil sa o národné sebedefinovanie Zväzu, za podmienok nového štátoprávného uspo-riadania. O nevyhnutnosti federalizácie nik nepochybuje a považuje tento čin za

Snímka: K. V.

PREHLÁSENIE MIMORIADNEHO ZJAZDU ZSS K SÚČASNEJ POLITICKEJ SITUÁCII

Mimoriadny zjazd Zväzu slovenských skladateľov sa schádza v mimoriadnej po-litickej situácii, ktorá poznačila nielen priebeh samotného zjazdu, ale bude prav-depodobne rovnako sprevádzať i jeho budúcu prácu. Preto v ďalšej činnosti zavä-zujeme orgány zväzu:

1. Aby nepripúšťali nekvalifikované zásahy do špecifickej sféry umenia, aby ochraňovali suverénitu a nedotknuteľnosť tvorby, aby zabezpečovali maximálny priestor pre slobodnú a rovnoprávnú sebarealizáciu všetkých príslušníkov zväzu.
2. Aby cháпали pojem federalizácie zväzu ako formu jeho správy, ktorú je treba naplniť demokratickými spôsobmi jej fungovania a aby v tom zmysle nechápali odkaz januára 1968 za ukončený konštituovaním národného zväzu. Federáciu chá-peme ako predpoklad pre pokračovanie a dovŕšenie demokratizácie, ako aj pre vybudovanie zdravých a organických vzťahov s českou hudobnou kultúrou. Varuje-me pred tendenciami stavať Slovensko a jeho oficiálnu politiku do protikladu so súčasným politickým vývojom v Čechách.
3. Aby sa bezpodmienečne dožadovali svojho práva vplývať prostredníctvom ko-ordinátneho výboru umeleckých zväzov a Slovenského národného frontu na obsa-dzovanie čelných funkcií stranických a štátnych, týkajúcich sa sféry kultúry a umenia. V súčasnej dobe nás znepokojujú nejasnosti okolo osoby vedúceho ideo-logického oddelenia ÚV KSS prof. dr. Miroslava Kusého, voči ktorému sa uplatňujú diskriminačné postupy za jeho názory.
4. Aby v prípade potreby uplatnili účinné a rýchle opatrenia v duchu stanov, dotýkajúcich sa solidarity s tvorivými pracovníkmi.
5. Aby za žiadnych okolností neustupovali v mene „reality“ z principiálnych sta-novisk pojanuárovkej politiky za hranice morálneho imperatívu, vyjadreného hes-lom: Sloboda, socializmus, suverénita.
6. Aby vo vnútrozväzovej práci citlivým prístupom ku každému členovi prakticky realizovali heslo socializmu s ľudskou tvárou.
7. Aby dali podnet ku stretnutiu s predstaviteľmi ostatných tvorivých zväzov s cieľom prerokovať súčasnú politickú situáciu na Slovensku a zaujali k nej stano-visko.

Stotožňujeme sa s rezolúciou mimoriadneho zjazdu Zväzu československých skla-dateľov.

nevyhnutný najmä preto, aby sa namiesto trapných dialógov o rozpočtoch a množ-stve zahraničných ciest mohol začať sku-točný dialóg tvorby — bez obáv, že ví-fazstvá jedných oslabia pozície druhých ako i s rizikom do vlastných radov, že svoju nešikovnosť nebudeme môcť v ro-vnocenej konkurencii zdôvodňovať ne-prajnosťou tých druhých. Zjazdové roko-vanie však v prijatej rezolúcii zdôraz-nilo, že chápe federáciu ako potenciálnu formu vlády, ktorú je možné naplniť rôz-nym obsahom a zaviazalo v tomto zmysle nové orgány Zväzu, aby sa pokúsilo tento model naplniť výlučne demokraticky fun-gujúcim mechanizmom.

Stav beztláče, v ktorom sme sa ocitli ako na prechodnej štácii medzi časom rú-cania starých modelov a hrozbou víťazstva nových mýtov, vzbudzuje pocit nedefini-tivnosti nášho Zväzu. Aby členstvo, ale

definitívne neupadlo do únavy bezvýsled-ného menševrovania medzi krajnosťami, aby sa mohlo konečne zachytiť niečoho, čo má preň zmysel, zmysel — povedal by som — v tejto chvíli osudový, lebo bez-radnosť, pasivita a letargia dávajú voľný priestor všetkému, čo je proti nám, pro-ti našim cieľom a záujmom, nesmie nové vedenie Zväzu vyprázdniť morálny pries-tor tejto kultúry, ale musí ho — práve inos — naplniť možnosťami a variantami perspektív, pre ktoré má význam žiť a pracovať. Pracovať bude môcť umelec tým viac, čím viac bude jeho zväz angažova-ný za vytváranie podmienok pre jeho slobodnú prácu, lebo v opačnom prípade hrozí možnosť že apolitický Zväz bude organizovať hudobné kcie a hudobníci budú musieť namiesto hrania a kompono-vania zníť bojovať o priestor pre seba i pre Zväz.

Čo od nás očakávate?

V úsilí čo najobjektívnejšie vyhmatať širokú problematiku slovenského hu-dobného života, obrátili sme sa — hneď na začiatku našej činnosti — na zodpo-vedných pracovníkov našich hudobných inštitúcií, ako aj tvorcov a interpretov s nasledujúcimi troma otázkami, ktoré sa usilujú zistiť najzávažnejšie problé-my.

1. Čo očakávate od nového hudob-ného časopisu?
2. Ktoré otázky nášho hudobného života považujete za najpálčivejšie a potrebné, aby sa časopis nimi zaober-al?
3. Čo považujete za najdôležitej-ší organizátorský problém v sloven-skom hudobnom živote v rámci no-vého federatívneho usporiadania?

1. Odpovedám rád na anketu nové-ho hudobného časopisu a zo srdca ví-tam jeho zrod v predpoklade, že ne-bude sledovať tendencie zániku časo-pisu Slovenská hudba.

Namiesto otázky: „Čo očakávam od nového hudobného časopisu“, radšej vyslovujem želanie, aby redakčná rada podchytila čo najväčší okruh publi-cistov a snažila sa podporiť publi-cistický rast i menších hviezd hu-dobnokritickej slovenskej spoločnosti, pričom nechcem oponovať zámeru re-dakcie o dobrú úroveň odbornú.

2. Mohol by som navrhnúť desiatky tém a problémov; domnievam sa však, že pálčivé problémy sa vynoria tak-mer automaticky a spontánne, ak sa redakcia vydará päť poštatočných či-siel — ak obsah novín bude aktuál-ny, atraktívny, zaujímavý, nefrakčný.

3. Aj v rámci federatívneho uspo-riadania treba prehľbovať bratskú vzájomnosť Čechov a Slovákov; snaž-me sa zmieriť s povrch osobné nemo-rálne škriepky, maskované ideológiou a estetickou orientáciou. Organizácie (Pokračovanie na 2. str.)

ANKETA

(Pokračovanie z 1. str.)

usilujeme sa udržať Zväz ako dierecovaný, ale kompaktný celok. Iných organizačných nápadov nemám. Domnievam sa, že ani ideálne organizačné schémy nie sú tak dôležité, ako nadšený a humánne i demokraticky ladený rozbeh v ťažkých politických podmienkach.

Dr. Jozef Tvrdoň

1. Aby to bol časopis hudobnej praxe v plnej šírke tohto umenia a nielen časopis hudobno-teoretický. Aby hudobný život bol aktuálny, pohotový a najmä ochotný pomáhať, radíť a organizovať hudobný život na Slovensku na všetkých úsekoch hudobného umenia.

2. Aby sa slovenská hudba konečne dostala hlboko do povedomia našich ľudí. Ide o komplexný súbor otázok propagácie pôvodnej tvorby v plnej jej šírke od ľudovej piesne, cez pop-music až po symfonickú a komornú hudbu (vrátane najnovších smerov experimentálneho charakteru). Na stránkach nového časopisu by sa mali sústreďiť všetky dobré a iniciatívne návrhy, čím by vznikla nielen organizátorská činnosť časopisu, ale aj činnosť koordinátorská, ktorá pri takejto úlohe je nutná.

3. Odpoveď súvisí s odpoveďou na 2. otázku. Úspech, či neúspech našej tvorby závisí vo veľkej miere na jej distribúcii, a to nielen v akustickej (gramofláha, rozhlas, televízia, film), ale aj v tlačenej forme. A tu by mal časopis zohrať veľkú úlohu tým, že by anketami, prehľadmi, štatistikami, úvahami a komentármi popredných činiteľov hudobného umenia na jednej a napr. rubrikou „Čo nového vo vydavateľstvách“ (v rozhlase, v televízii) na druhej strane sa stal ukazovateľom dopytu a ponuky tvorby vo všetkých oblastiach hudobného umenia. Dvojťždenné vychádzanie časopisu umožňuje pohotovosť a aktuálne uverejniť potrebné materiály a tým vydavateľstvom a príslušným inštitúciám získať široký a vo veľkej miere objektívny pohľad na hudobné dianie u nás a na požiadavky tých, ktorým naše hudobné umenie je určené. Veď hudobné umenie je nielen dôležitý faktor spoločenského života, ale (aspoň určitá časť) aj významným ekonomickým činiteľom.

Zdeněk CŮN,
hudobný skladateľ

1. Očakávam, že Hudobný život vyplní medzeru, ktorá momentálne u nás je, hlavne pokiaľ ide o aktuálne informácie z hudobného života u nás, ale aj v zahraničí. Časopis Slovenská hudba, ktorý vychádza 10-krát do roka, nemôže túto úlohu splniť, ako orgán Zväzu slovenských skladateľov má aj inú funkciu a poslanie.

2. Názdavam sa, že päťdňový otázk, ktorými sa Hudobný život môže zaoberať, je pomerne veľa. Treba predpokladať, že sa časopis dostane do rúk širokej verejnosti a to znamená vhodnou a populárnou formou vysvetľovať mnohé javy nášho hudobného života.

Na stránkach časopisu treba sa tiež zaoberať praktickými interpretáciami problémami, ktoré by pomáhali prehľbovať prácu interpretov rôznych hudobných žánrov. Mohli by sa uverejňovať rôzne polemické články na ten-ktorý problém.

3. V rámci nového federatívneho usporiadania treba sa sústreďiť na výchovu budúceho konzumenta hudby. To znamená uvedomiť si spoločenský význam hudobnej výchovy na školách, ako súčasť estetickéj výchovy mladých ľudí.

Treba sa v plnej miere venovať hudobným telesám, ktoré existujú, vytvoriť im pokiaľ možno čo najlepšie podmienky pre prácu, dať im plné uplatnenie a umožniť plné umelecké vyžitie sa.

Anton Buranský,
umelecký šéf
opery DJGT, Banská Bystrica

1. Že bude aktuálny a pohotový, pestrý a zaujímavý. Príťažlivý nielen pre úzký okruh odborníkov, ale pre najširšiu muzikantskú i laickú verejnosť. Že bude sústavne sledovať a pohotovo reagovať na udalosti v hudobnom živote, a to nielen v centre, ale aj na vidieku a — samozrejme informovať aj o významnom dianí v zahraničí. Že si zaistí široký okruh odborne dobre fundovaných spolupracovníkov, aby jeho úroveň zodpovedala čo najširším meradlám.

2. Za veľmi päťdňový považujem problém vysoko odbornej, nezaťažatej a objektívnej hudobnej kritiky. Takej kritiky, ktorej cieľom by bolo predovšetkým pomáhať.

3. Problém agentáže pre výkonných umelcov — vo vzťahu k umelcom na

(Pokračovanie na 3. str.)

Myšlienky

Človek mojej generácie, ktorá dospievala v päťdesiatych rokoch, zažil viac zlého ako dobrého. A v tejto prevahe dozrievali sme skôr ku skepsi a k rezignácii než k činnosti. Často som mával pocit človeka, ktorý na obrovskom demolovanom stroji leští nepatrnú súčiastku. Alebo pocit záhradníka, sadiaceho kvety okolo horiaceho domu. Myslí, že podobné pocity sme mali mnohí. Zlo, ktoré nás obkolesovalo, bolo horšie, než aby v nás vytváralo pocit nešťastia. Vzbudzovalo iba beznádejnosť a letargiu. Nešťastie je silný pozitívny cit, ktorý vie ľudí spájať. O tom sme sa presvedčili nakoniec v auguste. Letargia rozdeľuje — odcudzuje.

Ak sa pýtam, čo nás v minulosti rozdeľovalo, nachádzam príčiny práve v onej beznádejnosti, ktorá plodila lož a podozrievanie. Ako mohli byť dobré vzťahy medzi našimi

národmi, keď neexistovali ani medzi jednotlivcami? Som presvedčený, že naše vzájomné porozumenie začína u jednotlivcov. Najdôvernejší dialóg je však rečou osobných príkladov. Potrebujeme sa navzájom, aby sme si slúžili osobnými príkladmi. Je to najistejšia posila. Hlboko sa skláňam pred statočným prejavom osobného postoja. Meno Jána Palacha nikdy nezabudneme. V auguste sme nachádzali oporu jeden v druhom. Zelenal by som si, aby sme takí aj zostali. Nestradíme tak vzájomnú úctu.

Onen známy, už toľkokrát vyslovený prímer — socializmus s ľudskou tvárou (dalo by sa tiež povedať: s tvárou Ukrižovaného) je dosiaľ našim cieľom. Pokiaľ sa budeme oň usilovať, a ak znovu neupadneme do letargie, verím, že vzťahy medzi nami budú rovnako dobré ako doteraz.

Uje kľučku

● V Trnave zomrela Ida Schneider-Trnavská manželka a vdova po skladateľovi Mikulášovi Schneiderovi-Trnavskom. Na pohrebe, ktorý bol 3. marca t. r., sa rozlúčil so zosnulou krátkym príhovorom národný umelec Eugen Suchovní. Obradov sa zúčastnil aj arcibiskup Dr. Ambróz Lazík.

● Slovenská spoločnosť pre hudobnú výchovu usporiadala Orff-seminár. Seminár

začal 7. marca t. r. v bratislavskom Pionierskom dome KG.

● Spevácky zbor súboru Lúčna odíšiel 5. marca t. r. na svetový festival univerzitných zborov, ktorého poriadateľom je Lincoln Center v New Yorku. Cieľom tohto podujatia je — okrem hudobnej produkcie — zbližiť vysokoškolskú mládež. Slovenský 42-členný zbor je jediným reprezentantom Česko-

slovenska (z Európy sa zúčastňujú iba 4 telesa). Okrem koncertných vystúpení vo Washingtone a na rôznych amerických univerzitách vystúpi zbor Lúčna na spoločnom koncerte v New Yorku. Už teraz majú lúčničari pozvania na naše veľvyslanectvo a ku krajanom. Z USA pokračuje teleso v zájazde do Kanady a do vlasti sa vráti približne 5. apríla t. r. (O celom zájazde prinesieme podrobnú reportáž).

● Do užšieho výberu o Cenu čs. hudobnej kritiky boli zo Slovenska vybrané tieto skladby: L. Kupkovič: Písmená, A. Očenáš: Poéma o srdci, I. Zeljenka: Zaklínadlá a I. Parík: Hudba k baletu.

● Hudobné divadlo v Československu uvádzajú v mesiaci marci tieto premiéry: 1. marca bola v Liberci premiéra Halévyho Židovky, 7. marca uviedlo Národné divadlo v Prahe Martinův Hry o Marii a Divadlo J. G. Tajovského v Banskej Bystrici Kusserovu operu Erindo. Dňa 29. marca uvidia diváci v Plzni Bizetovu Carmen a SND v Bratislave má premiéru Janáčkovho Zápisníka zmizlého a novej Benešovej opery Cisárovo nové šaty. Poslednou premiérou v marci bude Lehárova Zem úsmevov na Novej scéne v Bratislave.

Čakáme odpoveď od Ministerstva školstva SSR

Roku 1961 sa výnosom Ministerstva školstva a kultúry zmenila III. hudobná škola v Bratislave-Vinohrady z hudobnej školy na komplexnú LŠU s odborní: hudobným, výtvarným, tanečným a divadelným. Nezmenili sa však podmienky na to, aby škola mohla v tejto novej podobe úspešne existovať. Tam, kde bol predtým jeden odbor sú umiestnené teraz viaceré, niet priestoru, skúšobní, divadelný odbor nemá cvičné javisko a podobne. Toto provizórium trvá podnes. V roku 1968 sa oddelil výtvarný odbor, ktorý sa stal samostatnou školou — to však na veci nič nezmenilo. Napriek nešickským urgenciám riaditeľstva školy, Národný výbor v Bratislave zatiaľ túto havarijnú situáciu nerieši. Aj keď hovoríme o tejto konkrétnej škole, myslíme si, že naša otázka sa vzťahuje na viaceré slovenské LŠU. Preto sa obraciame nielen na príslušný Národný výbor mesta Bratislavy, ale aj na Ministerstvo školstva, aby nám odpovedali, aký je stav a perspektíva ľudových škôl umenia v tomto smere a teda aj LŠU v Bratislave-Vinohradoch.

-R-

I. HURNÍK:

Babylonská veža

Na lešení stál Abimahel, prvý staviteľ, v pochmúrnom mlčení. Pod ním chodil ľud bez cieľa, sem a tam. Občas sa dvaja robotníci zastavili, začali hovoriť, ale o chvíľu ho prerušili, mávli rukou a rozošli sa. Ach, myslíš si Abimahel, zmätok jazykov vniesol medzi nás Hospodín. Ani brat bratovi už nerozumie. Boh sa pomstí za pýchu, s akou sme stavali vežu. Kiežby bol počkal s trestom ešte nejaký čas! Veď aj on by sa tešil z takého skvelého diela. Teraz už vežu nik nedokončí. Niet jazyka, ktorým by bolo možné vydávať robotníkom rozkazy. Abimahel zdvihol oči k vrcholu. Murivo sa drobí, z puklín už vykúka tráva. Veža sa začína rozpadávať. Žiaľ mu zovreľ srdce, pohrúžil sa do seba a spieval pieseň marnosti. Keď skončil, zbadal dole nehybný ľud, ako upiera k nemu zrak. Po mnohých tvárach stekali slzy. Bolo mu ľúto tých ľudí uväznených v samote svojho jazyka a aby ich potešil, zanôtil teraz pesničku, akú počul v detstve. Ľudia si stierali slzy a s úsmevom načúvali. Staviteľ spozornel. Keď skončil detskú pieseň, začal inú, ľúbostne vášnivú a videl, ako dievky kladú hlavy na ramená svojich milých. Rozumejú, povedal si Abimahel a spustil bojovný popevok. Muži zatiaľ pástu a zahľabolili s ním. Abimahelovi sa zovrelo srdce od radosti. Ľudia rozumejú, toto je reč všetkým zrozumiteľná. Každé jej slovo je pre nich rozkazom. Zanôtil skobnú a ľud sa zdvihol k bujnemu tancu. Zanôtil pijáčku a ľud sa vrhol ako na rozkaz k pivniciam, aby vyvalil zvyšné sudy. A pridala sa k veselici, ktorá utíchla až nad ránom.

Na druhý deň vystúpil na samý vrchol lešenia a zhlboka nabral dych. Z veže sa rozláhla budovateľská pieseň.

Späť sa prebúdzali a mrzuto hľadeli na stavbu. Abimahel zanôtil ešte vyššie a silnejšie. Z jeho piesne znelo budovateľské nadšenie a vieru v zajtrajšok. Jemu samému sa naplnili svaly a ruky mimovoľne siahli po sekere.

Ľudia sa mračili a jeden zvolal: „Táto hudba je nezrozumiteľná.“

„Vanie z nej cudzota,“ povedal druhý svojim jazykom.

Abimahel videl, ako ľudia povstávajú. Porozumeli plamennej výzve, pomyslel si s nesmiernou radosťou a búchal v rytme piesne sekerou do trámy.

„Je to vôbec hudba?“ povedal ktosi svojou rečou.

„Spieva za seba a pre seba.“

„Odrhol sa od ľudu!“ zvolal jeden a zohol sa po kameni.

Staviteľ s radosným úžasom sledoval, ako si ľudia vyhŕňajú rukávy a ráta sa k stavbe. Táto veža bude dobudovaná!

„Falošný prorok,“ kričali, každý vo svojej reči, a mieriili kamením na speváka, posledným kamením, ktoré zdvihla ľudská ruka na stavbu Babylonskej veže.

MENO je dôležitá vec. Má svoju vlastnú históriu, svoj vývoj i spôsob existencie. Sú mená slávne i obyčajné, krycie, falošné, za slobodná, zdedené, sú mená na plochách i na pomníkoch, mená ľudí, psov i inštitúcií. Proste, meno, to je kotva v mori chaosu a anony-mity. Môže to byť i taká malá a víťazná okupácia po meči, ktorá je po praslici prijímaná väčšinou bez odporu. Darmo, dejiny sveta sú dejinami brutálneho útaku žien, detí a umelcov zo strany mužov, ako vraví Artúr v Mrozkovom Tangu.

Ak sa chceme počítať k umelcom (pokiaľ to naša ješitosť v tejto súvislosti znesie), mala by nám byť logika po meči vnucovaná mena cudzia. Sme muzikológovia. Všetci svorne či menej svorne v Zväze skladateľov. Sú také hlasy, že je tento názov správny a jedine možný, pretože: a) skladateľ je východiskom a stredobodom; všetko, čo sa v hudbe deje, deje sa na jeho obraz a tí ostatní sú len čosi ako rám, b) starý názov je už vžitý a má úctu verejnosti, c) jeho ponechaním sa postaví hrádza expanzii sekcie interpretov, ktorá počtom i nárokom rastie rýchlejšie ako skladateľská. Koniec vety, bodka.

A ja si zase myslím, že niet dôvodu, aby sme my — skladatelia — lípli na takýchto názoroch. Netreba na ne vyťahovať ťažké zbrane analýzy a logiky. Stačí, ak si pripomíname, čo vraví Artúr v Mrozkovom Tangu. Ak sa chceme počítať k umelcom a nie k tým, čo od stvorenia Adama berú na seba mužné podoby utlačovateľov, mal by nám byť spôsob po meči vnucovaného mena cudzí. Alebo potom zostaneme starými mládenkami. Zatiaľ sme však spolu — S kladatelia Interpreti, MU zikológovia a — pravdaže — S lováci (hoci v tomto bode dnes naša hrdosť nemá príveľa priestoru). Tak, kde je chyba, kolegovia?

Vivat SIMUS maximus!
Juraj Hatrik, člen SIMUS-u

KRISTUS VYHAŇAL KUPIAROV z chrámu, to je pravda. A hoci sa hovorí, že koncertná sieň je akýmsi chrámom umenia, bolo by treba tento romantický názov poopraviť a prispôsobiť sa dvadsiemu storočiu. Myslím napríklad na to, že by vo vstupných priestoroch Slovenskej filharmónie (a nielen tam — aj na koncertoch mimobratislavských) mohol zaúradovať dobrý obchodnícky duch, ktorý by ponúkal starým i mladým fotografie našich a zahraničných umelcov, zábery zo skúšok — samozrejme s vlastnoručnými podpismi účinkujúcich, hudobné noviny slovenské i české, časopisy, o ktorých väčšina návštevníkov hudobných podujatí síce vie, ale jednoducho si ich pozabudne kúpiť v dennom zhone, mohla by tu časom byť aj ponuková služba s novými nahrávkami Supraphonu a Pantonu — znovu bez národných rozdielov, držiac sa zásady: „Kto je pohotovejší, toho tovar predávame“ — možno, že by sa našlo ešte veľa iných nápadov, ktoré by obcerstlili a narušili príliš jednotvárny chod koncertov. Bola by to propagácia nielen hosťujúcich umelcov (s čím by — nepochybujem — s potešením súhlasili), ale aj samotných usporiadateľov, v prvom rade mám na mysli Slovenskú filharmóniu, ktorá by mohla ísť ostatným mimobratislavským telesám i organizátorom príkladom.

-uy-

Z redakčnej pošty

K zrodu nášho časopisu dostali sme milé blahoželanie z bratskej juhoslávie:

Prijmite úprimné blahoprianie celej redakcie PRO MUSICA, i moje osobné, k úspešnej práci časopisu. Želáme Vám, aby sa HUDOBNÝ ŽIVOT stal skutočným zrkadlom slovenského hudobného života, aby slúžil záujmom slobodného umenia v bratskom socialistickom Slovensku.

DJURA JAKŠIČ,
šéfredaktor Pro Musica

Človek a člen

V nových stanovách Zväzu slovenských skladateľov je veľa podmienajúca členstvo vo Zväze „dodržiavaním zásad ľudskej, umeleckej a vedeckej etiky“... Táto diferenciácia a poradie nie sú náhodné. Vyjadrujú hierarchiu: človek — umelec, človek — vedec. Alebo všeobecnejšie: človek — člen.

Člen a človek nie je to isté. Členstvo je len jedným z aspektov človeka, jednou z jeho mnohých tvárí. Každý z nás je mnohonásobným členom najrozličnejších spoločenských štruktúr. Členstvo vo Zväze je podmienené špecifickou profesiou istej skupiny ľudí. Aj profesia je len jednou z tvárí človeka. Jednoducho — človek je viac než člen, človek znamená viac než profesionál; bez ohľadu na druh profesie a úroveň jej uskutočňovania ako aj bez ohľadu na typ organizácie. Preto to rozlíšenie a poradie: ľudská, umelecká, vedecká....

Človek je spojený so spoločnosťou nespočetnými „vstupmi“ a „výstupmi“, množstvo a kvalita týchto spojení je azda ukazovateľom toho, do akej miery je jedinec občanom, do akej miery si človek uvedomuje svoju spolupatričnosť, svoju spoluzodpovednosť a podobne. Každý z hľadiska svojej profesie je spojený so spoločnosťou „svojím spôsobom“, každý „svojím spôsobom“ vystupuje pred verejnosťou: krajčír inakšie ako básnik, básnik inakšie ako minister atď. Toto „profesionálne“ zapojenie na spoločnosť je však len jedným z mnohých. Nevidieť ďalšie spoje, kanály a väzby je prejavom mytického myslenia, ktorého princípom je neschopnosť rozlišovať....

„Skutočnosť — to je všetko, s čím musím počítať.“ — hovorí Ortega y Gasset; keď sa vrátim ku koreňu slova počítať, tak nás napadne, že počítať je možné len to, čo rozlišujeme. Keď nerozlišujeme — nepočítame; skutočnosť sa stáva neprehľadnou, tajomnou, magickou... a začíname čarovať sami. Napríklad s pojmami, týkajúcimi sa ľudskej a umeleckej etiky, politického postoja a umeleckého prejavu.

Predovšetkým: Človek je z iného aspektu viac ako umelec. Politika je z iného aspektu dôležitejšia ako umenie. Etika má z iného aspektu väčší význam ako estetika. — A síce z aspektu dneška.

V hudbe je možné — snáď? — dešifrovať „filozofiu“ skladateľa. Ale sotva jeho politický postoj. Postoj občana dnes — a tu. Politika sa odohráva vo sfére vymedzenej mocou a rečou, politika sa odohráva teraz, v tomto momente — preto politický postoj je postojom k okolitému dianiu, ktoré sa ma dotýka v tejto chvíli tak, ako sa dotýka môjho blízkeho. Z tohto hľadiska mlčanie môže byť výrečnou odpoveďou, prejavom politického postoja len vtedy, keď som bezprostredne požiadaný o vyslovenie názoru. Len vtedy môže platiť nemecké „Kein Antwort ist auch ein Antwort“. — Môže znamenať nesúhlas, odpor atď. Ale keď mlčí človek, ktorého sa nikto nič nepýta, mlčaním anuluje svoju ľudskosť, rezignuje z práva — a tým z povinnosti klásť otázky. Len otrok mlčí — keď rozhodujú o ňom bez neho. Ten otrok môže byť aj bohatý, môže byť bohatý materiálne aj psychicky — nemôže však byť bohatý morálne.

V hudbe je možné — snáď? — dešifrovať „filozofiu“ autora. Ale ani prezrádzanie „filozofie“ nefilozofov nie je primárnou funkciou hudobného diela. Predstavme si Marxa, že by nebol napísal Kapitál, ale deväť symfónií: ani deväťdesiatdeväť symfónií by nebolo zmenilo svet. Hudba nie je totiž nástrojom na presadzovanie zmien v spoločnosti — hudba nie je ani rečou, tobôž nie mocou, je jedným z mnohých kódov, ktorými ľudia komunikujú svoju bezmocnosť. Mocní tohto sveta nepíšu partitúry. Hudba je jedným z kódov, ktorých rozmanitosť je odrazom spomenutej členitosti skutočnosti. (Skutočnosť je všet-

ko to, s čím musím počítať.). Každý z komunikačných kódov je adekvátny len a len príslušnej rovine: rovinou skutočnosti — príslušnou pre hudbu — je estetická a jeho kategória: forma a z nej resultujúci, slovom nepostihnuteľný výraz. Rovinou skutočnosti — príslušnou pre politiku — je moc a ako vieme, v hre o moc sa nezúčastňujú hudobné nástroje. V hre o moc funguje ovšem zvláštnymi spôsobmi reč. (Jedným z nich je napríklad úkaz, že sa hovorí pre to, aby sa nič nepovedalo a podobne.)

Politicky sa prejaví v hudbe nie je možné aj z tej jednoduchšej príčiny, že výrobná lehota hudobnej vety (aj keby skutočne mohla byť vetou politickou) je neprimeraná tempu politiky: kým by zaznelo moje politické allegro, politická situácia by sa stihla stokrát zmeniť na svoj opak a ja — živý skladateľ — tiež na svoj opak... Výrobná lehota hudby komplikuje odstup od toho „tu a teraz“. Odstup nie je parametrom angažovaného postoja — je jeho popretím.

Seriózní muzikanti poväčšine ignorovali postuláty Ždanovovej dogmatiky, každý cítil, že sa tu od hudby žiada niečo neprimerané. Hriechom nás všetkých je, že v období, na ktoré dnes horľivo nadávame, v onom období povestného kultu sa umelci angažovali okultisticky: angažovali sa občiansky v hudbe (to myslím na tých „dobrých“, tí „zlí“ sa angažovali aj adekvátne...). A teraz po rokoch trpkých skúseností a vytriezvenia začneme opäť ukladať svoju angažovanosť do hudby? Stal sa snáď zázrak? Hudba nadobudla snáď moc, alebo sa premenila na reč? Spýtajme sa tých, čo sedeli vtedy v Leopoldove, kopali uran v Jáchymovských baniach, alebo tých trýznených v Ruzyni — či a do akej miery pocítili prejavy ľudskej, občianskej zaangažovanosti — takto „magicky“ prejavenej zaangažovanosti svojich spoluobčanov? Či také alebo onaké veľdielo pokladali, ak o ňom vôbec vedeli, za výraz ľudskej solidarity? Aj — keby mi nejaký pokrytec tvrdil že áno, nevyhnem sa otázke: Ako pomohlo toto „angažovanie sa?“ Tým, čo to neprežili, tým obeseným, nevinne obeseným?

Štát dával ceny — ale štát staval aj šibenice. Štát dával zaslužené vence — a nezaslúžené oprátky...

Niektorí vtipne povedali, že umelci sú tí, čo sa vystatujú svojou „hlbkou“ — vyplývajúcou prostre z toho, že nevedia čo to je elektrina. Rozumiem, čo je elektrina, predpokladám minimum exaktného myslenia. Exaktne myslieť znamená nečarovať s pojmami, neignorovať povýšenecky logiku — a rozlišovať. „Skutočnosť vôbec“ ako aj „angažovanosť vôbec“ poukazuje na mytické myslenie. V každej sfére skutočnosti sa môže človek angažovať len a výlučne primeraným spôsobom. V hudbe sa človek angažuje hudobne, vo verejnom živote — občiansky. Kto si namýšľa, že si v hudbe vyrieši občianske problémy a vo verejnom živote hudobné, ten má v hlave galimatias. Ale sú aj iné diagnózy...

Predpokladom je: rozlišovať! Aby sme mohli počítať — počítať so všetkým. Aby sme žili v skutočnosti, nie v chimérach, aby sme žili dôstojný, ľudský — nie nadľudský (ale ani nie podľudský) — život. Platí totiž podľa mňa takýto paradox človeka v spoločnosti: keď niekto zistí, že už je len „členom“ — tak už nie je členom. Je už iba kolieskom v masinérii. Zväz (a ľubovoľná spoločenská organizácia) by mal byť organizáciou ľudí.

Veta stanov, ktorá určuje povinnosť člena „dodržiavaním zásad ľudskej, umeleckej a vedeckej etiky“, stanovuje ľudský rozmer umelca, tendenciu v integrite osobnosti, smeruje proti rozpadu človeka na drobné, na súhrn rôznych členstiev. Je proti schizofrenii, postuluje spoločensky zodpovedný postoj — a ten môže zaujať len spoločnosťou nerozleptaný človek. Tento ľudský rozmer je stanovený. Jeho plnenie je vecou svedomia — nie stanov. Roman Berger

Priestor medzi egoizmom a sebadôverou

Ako novú klauzulu do budúcich federálnych stanov prijal mimoriadny zjazd ZČSS v Prahe formuláciu o jednej novej povinnosti člena Zväzu. Je povinnosťou angažovať sa priamo a aktívne v prípade, že sa niektorému z členov Zväzu stane občianska alebo umelecká krivda. Nehovorím to presne, ale zmysel je asi takýto. Je to v tejto podobe niečo nové a verím, že keď si túto požiadavku dáme do štítu, že to v nás zrodí novú ľudskú etickú kvalitu — ako hovoril prof. Ferenczy. Predbiehame tým sami seba, svoju momentálnu etickú úroveň, ktorá je, bohužiaľ, v priemere stále nízka, ako sa to už tiež konšatovalo. Nepovažoval by som to za nenapraviteľnú chybu, ak by sme sa, poučení trpkými skúsenosťami a posmelení prvými úspechmi v tomto smere, ktoré nám práve tieto trpké skúsenosti pomohli dosiahnuť, držali tejto zásady tak tvrdošijne, aby sa z jej rešpektovania zrodil zo Zväzu skladateľov nový morálny orgán.

Musíme to však robiť dvoma smermi. Musíme zvelaďovať etickú čistotu nášho združenia náročnosťou voči sebe i ostatným, náročnosťou sledujúcou zachovanie viac dimenzionálnosti, integrity ľudskej osobnosti, sledujúcou to, aby sme (povedané s Romanom Bergerom) boli ľuďmi a nielen členmi. Naša skupinová existencia má zmysel len na tomto základe.

Žiada si to však aj aktivitu smerom navonok, občiansku statočnosť nielen deklaratívnu, ale založenú na konkrétnej a adresnej kritike, oponentúre voči všetkému, čo nám siaha na hrdlo, na rozum alebo na srdce. Sú nepísané stanov, podľa ktorých by mali žiť všetci ľudia. Zarádme sa k ich priekopníkom a budme strážcami etiky i navonok.

Pred nami je veľa kultúrno-politických a organizačných, tvorivých i výskumných úloh. Musíme ovšem pamätať aj na to, že pokoj a podmienky pre túto prácu nám nepadnú do lona, ani nevyplývajú automaticky z toho, že sme sa stali samostatnou slovenskou republikou vo federalizovanej ČSSR. Vieme, že sú tu sily, ktoré stále ohrozujú našu istotu, podľa nášho názoru to nie sú práve tie sily, ktoré vehementne a suverénne označujú niektorí naši politici ako takzvané antisocialistické pravicovoopurtunistické živly. Ako občan i člen strany si myslím, že najväčším nebezpečenstvom, ktoré bezochovo a beztriestne na seba upozorňuje, sú stalinisti, skompromitovaní alebo nahliplí prívrženci starých, do dokonalesti dovedených praktík diskreditovania myšlienky socializmu. Ak ste niektorí čítali Švestkov časopis Tribuna, museli ste pocítiť, kto vám siaha na srdce i na rozum, na možnosť pridržať sa oboch týchto zdrojov vnútornej i spoločenskej slobody. Títo ľudia hrozia nezbytným násilím a mohli by ho aj uskutočniť, ak sa nedočakajú nášho rozhodného a konkrétneho odporu. Je našou povinnosťou, vyplývajúcou z neviditeľných stanov ľudskej spolupatričnosti, brániť seba i iných, brániť svoje právo tvoriť v atmosfére pokoja a zdravej spoločenskej kritiky. Nepovažujem za správne napádať príslušníkov inteligencie takými výrokmi, že už majú zbalené kufre, a preto asi nebudú škodovať, keď sa im zabráni hľasať vlastné názory. Nie je tiež normálne, keď diskreditovaní funkcionári, ktorým národ už neverí, znú potlesk na rôznych nie zanedbateľných fórach. Myslím, že by sme sa ako skladatelia, ktorí sú občanmi, mali zastat osobností ako sú Šik, Hochmann, Lederer a ďalší, i keď sú to ľudia, tak povediac — za federálnou oponou.

I tu na Slovensku však nie sme bez problémov. Čítali sme všetci nedávno rad progresívnych a čestných mysliteľov prof. Miroslava Kusého v našej i českej tlači. Pred pár dňami som sa dopočul, že je

pod istým nátlakom, aby opustil svoje miesto na ideologickom oddelení ÚV KSS. I tu by sme mali pozdvihnúť svoj hlas. Nepovažujem to za normálny prejav toľko vyhlasovanej demokratičnosti. Možno, že postoj straníckeho vedenia je v súčasnosti ovplyvnený taktikou, ktorá snáď sleduje dobré ciele, ale ktorá je hlavne nám umelcom a myslím, že všetkým poctivým občanom cudzia a neraz nepochopiteľná v svojej jednostrannosti a neobjektívnosti.

Nazval som svoj príspevok Priestor medzi egoizmom a sebadôverou. Myslím si totiž, že sa medzi týmito dvoma pólmí teraz zmietame. Opačom egoizmu nie je krajná obočnosť až do sebazničenia, tá by nám, myslím, nepomohla dostať sa na úroveň novej myšlienky stanov. Musíme sa zbaviť egoizmu, plodiaceho nedôveru k druhým, nedôveru k slovu láskavému i k slovu kritickému a byť i zdravo sebadôvernými, prijímať ocenenie i kritiku úprimne, bez nervozity a tak isto aj rozdávať. Získat proste sebadôveru, vyplývajúcu zo samozrejmosti a neodiskutovateľnosti nášho ľudského i umeleckého postoja. Juraj Hatrík

O potrebe nemlčať

Snímka: A. Šmotlák

Začal by som informáciami. Tými, ktoré sme tak potrebovali v časopis, keď sme nevedeli, čo bude s nami, čo bude s našou vlasťou. Čo sme si o tom mysleli a ako na udalosti reagovali naše národy, je všetkým známe. Myslím si, že prípad jedného zo štvorice vedúcich osobností hovorí za všetkých prípady neinformovanosti našej spoločnosti o politickom dianí v našom štáte v takzvanej „zložitých“ politickej situácii. Ja skutočne neviem, čo si mám myslieť o tom, keď sa mi vytýka, že na 21. august 1968 reagujem citovo. Myslím si totiž, že nie som v našom národe sám, kto na túto „bratskú“ pomoc platiech štátov Varšavskej zmluvy podnes reaguje len — a zase len citovo. Kážu mi zmieriť sa s touto realitou, ktorú si v hlave neviem usporiadať ináč iba ako realitu krivdy a násillia. Ba ide sa i ďalej. Žiada sa na mne aj priateľstvo s tými spojencami, ktorí zabudli na to, že Československá socialistická republika je každému bratom a spolencom. A tieto veci teda nedám v svojej hlave dokopy. Radí sa mi, aby som sa do toho nemiešal, že to je úloha politikov. Mám však ten dojem, že politik, ktorému je zverená úloha dbať o samostatnosť a suverenitu nášho štátu najmä v kľúčovej pozícii spoločenstva socialistických štátov, musí počítať s názormi ľudí, ktorí realitu vidia len ako realitu a nechápu ju ako na hlavu postavenú skutočnosť.

Je veľmi dôležité, aby v našom štáte boli úprimne zmýšľajúci ľudia, ktorí svoje názory nebudú mať strach vysloviť. Nevie, aký ošoh by mala z toho strana a vláda, keby národ vyslovoval svoje názory a zmýšľanie neúprimne čítenými frázami.

Vyslovujem azda želanie nás všetkých, ak hovorím, že dôverujeme pokrokovej zločke našej strany a vlády, no rovnako by nám mala dôverovať aj ona, i keď vyslovujeme názory, aké by sme hľadali vyslovať nemali. Nemôžem však mlčať, aby mi zajtra nebola položená otázka: „Otec, dedo, prečo si vtedy mlčal?“

Národný umelec, Alexander Moyzes

šim aj zahraničným. Terajší stav považujem za katastrofálny a domnievam sa, že dlhoročné monopolné postavenie jednej agentúry narobilo najviac zla. Aj tu môže prospieť jedine konkurencia.

Roman Skřepek, dramaturg Štátneho divadla Košice

1. Aktuálne informácie zo všetkých oblastí hudobného života.
2. „Hudobný život“ by nemal obísť ani problematiku hudobnej výchovy — patrí medzi najpádľivejšie problémy hudobného života u nás.

3. Riešiť otázky hudobného života na Slovensku tak, aby sa bral predovšetkým ohľad na celoslovenské záujmy a nielen záujmy Bratislavy.
Alexander Melicher, odb. asistent KHV PF v Banskej Bystrici

1. V prvom rade sa teším a so mnou profesori a poslucháči Konzervatória v Žiline, že predsa došlo k vydávaniu ďalšieho hudobného časopisu, dvojtýždenníka Hudobný život, v tak významnom roku pre Slovákov a pre celú ČSSR.

Čo očakávam, resp. očakávame od Hudobného života? Nuž hľadám to, najdôležitejšie, dobré zloženie redakcie a s ňou realizáciu všetkých dôležitých úloh, pre ktoré HŽ bol vytvorený: sledovať slovenský a zahraničný hudobný život, zaoberať sa jeho problematikou a angažovať širšiu čitateľskú verejnosť do otázok slovenskej hudby.

2. Aby na stránkach Hudobného života okrem zisťovania bohatého bratislavského hudobného života našlo sa miesto na dnes už pravidelný a na patričnej úrovni hudobný život v ostatných slovenských mestách, a to hlavne v tých, kde už viac rokov s úspechom pôsobia konzervatória a umelecké zariadenia.

Venovať pozornosť a čitateľskú verejnosť oboznamovať s pedagogicko-umeleckou prácou a s vynikajúcimi umelcami-pedagógmi.

3. Dobudovať Štátnu filharmóniu v Košiciach a pre stredoslovenskú oblasť nájsť porozumenie a súhlas k vytvoreniu profesionálneho symfonického telesa v Žiline. Naše mesto spĺňa všetky podmienky, aby tento organizačný problém — rozvoj profesionálnych umeleckých telies na Slovensku — nemusel byť problémom.

Vojtech Jakubík, riaditeľ Konzervatória v Žiline

1. Aby bol skutočne aktuálny a informovaný o hudobnom živote vo svete.

2. Hudobná výchova na všeobecno-vzdelávacích školách.

3. Zriadenie pružnej, inteligentnej a dobre informovanej koncertnej agentúry so serióznymi zahraničnými stykmi.

Dr. Ľudovít Rajter

1. Od nového hudobného časopisu očakávam, že naplní do dôsledkov svoje poslanie; že vyplní tú medzeru, v ktorej Slovenská hudba nemohla ani pri najlepšej vôli realizovať predstavy slovenských hudobných umelcov. Dúfam teda, že bude pohotový, pružný, progresívny a objektívny. Ťažisko vidím v oblasti kritičkej a recenznej.

2.—3. Za najzávažnejšiu otázku považujem vyriešenie základnej koncepcie hudobného života. To znamená, že treba podľa môjho názoru postaviť na celkom nový základ celý dramaturgický a organizačný systém nielen koncertného života, ale aj oblasti opery a spevohry.

Nebude to však možné, ak v systéme vzájomných väzieb v oblasti celého nášho spoločenského života nedáme príslušným kultúrnym inštitúciám miesto, ktoré im patrí. Teda obdobie ako nám ekonómovia vymysleli novú ekonomickú sústavu, mali by sme vymyslieť aj novú sústavu hudobného života. Vari len s tým rozdielom, že tá naša sústava hudobného života by nemala zostať iba na papieri. Ale pozor — realizovanie našej novej sústavy by tiež nebolo bezbolestné. Potrebu riešiť túto otázku považujem však za nevyhnutnú. Čím skôr, tým lepšie. Veď môžeme aspoň raz riešiť problém skôr, ako sa dostaneme do havarijného štádia.

Ľubo Čížek

(Poznámka redakcie: V tomto čísle uzatvárame našu anketu, ktorá pre našu prácu priniesla mnoho podnetných myšlienok. O ich zhrnutie sa pokúsime v nasledujúcom čísle.)

Věroslav Neumann

Nezatvárat

okná

Dnešným dňom by mala skončiť dlhá, dvadsaťročná etapa života našej organizácie, aby sme v budúcnosti spolupracovali podľa nových zásad, ktoré sú obsiahnuté v návrhoch stanov jednotlivých národných zväzov a ich federálneho ústredia. Sú to hlboko obsahové zmeny a mali by sme ich zmysel ozrejmiť sami sebe aj ostatným. Ja sa pokúšam k tomu prispieť, a tak ako mi káže povinnosť, budem hovoriť o živote Zväzu v poslednom období a o hlavných zásadách, ktorými sme sa v práci riadili. Zároveň vás chcem v mene odpustajúceho ústredného výboru požiadať o schválenie našej činnosti.

Posledný zjazd Zväzu československých skladateľov sa odohral pred necelými štrnástimi mesiacmi a aj napriek tomu sa zdá, že odvtedy uplynula celá epocha. Medzi dneškom a našim posledným zjazdom leží československý rok 1968 s Januárom i Augustom a s nezabudnuteľnou atmosférou veľkej všennárodnej politickej renesancie. Aj náš Zväz, ako všetky životaschopné organizácie u nás, sa politizoval. Nebudem vyvráťvať slová a činy, lebo viem, že ste ich väčšinou so zvýšeným záujmom sledovali, ale pokúšam sa vystopovať, či to bol iba manéver, tlak doby alebo akt vyvolaný vnútornými pohnútkami.

Myslím, že sme si v podstate mohli vybrať len jedinú ďalšiu alternatívu, ktorá sa dá vyjadriť heslom: „Muzikanti, starajte sa iba o muziku“. To je však vysúšaná alternatíva, tá tu už bola a jej bilanciáciu môžeme ľahko previesť. Vieme, že väčšina memoránd, varovaní, návrhov a expertíz tých múdrych muzikantov, ktorí sa starali o muziku, skončila kdesi v šuplíkoch a dnes nám veľkom poznamenané pražské koncertné sály doslova padajú na hlavu. Tiež je nám jasné, že tam, kde ľudia nemajú byty a žijú v stálych frontách a prepchatých dopravných prostriedkoch, kde je devastovaná krajina, ťažko sa bude dať hudbe. Skrátka dospeli sme k presvedčeniu, že kľúč od riešenia našich najvlastnejších profesionálnych problémov leží vo sfére politickej, že aj hudba má

podstatný záujem na tom, aby na čele nášho socialistického štátu stáli tí najschopnejší, schopní uviesť papierové proklamácie o rozvoji socialistickej kultúry konečne do praxe. Začali sme sa teda verejne politicky angažovať a využili sme na to Zväz, ktorého možnosti posudzujeme síce skepticky, ak nazeráme na ne zo zorného uhla našej tvorby a dielčích individuálnych záujmov, ale ktorý ako organizácia začínajúca do celej sústavy verejných inštitúcií, je schopný presadzovať občianske stanoviská a záujmy.

Za oporný bod politiky Zväzu pokladáme zásadu solidarity so spisovateľmi, filmármi, novinármi a ostatnými tvorivými pracovníkmi, ako ich združujú koordinácie výbory, spolu s nimi chceme pracovať v Národnom fronte i na verejnosti, aby sme podporili všetko a všetkých, ktorí usilujú o socializmus zabezpečujúci maximálnu mieru občianskych slobôd a práv. Naš pracovný význam v koordinácii výboroch je priamo úmerný našim myšlienkam a vkladu do spoločného jednania a ten by mali posúdiť iní: naša solidarita má však jeden generálny význam: bráni odporcom slobodnej a otvorenej politickej diskusie použiť starý a osvedčený manéver, totiž tvrdenie, že nepokoj v spoločnosti je výsledkom verejného pôsobenia niekoľkých jedincov a že na ozdravenie spoločnosti stačí vyradiť týchto jedincov, ostatní si budú báječne rozumieť a demokratické poriadky budú naďalej nerušene fungovať. Je to celkom jednoduchý trik, ľudia mu nešielnekrát uverili a okamžik, v ktorom boli niekoľko ľudí vyradení z diskusie, znamenal vždy začiatok konca akejkoľvek diskusie, ak nechceme za diskusiu považovať pokriky papagájov. Ak sme teda solidárni so všetkými novinármi a spisovateľmi, neznamená to, že so všetkými súhlasíme, ale nemyslíme si, že by nejaký pisárík mohol vyvolať český alebo slovenský národ a ohroziť politiku, ktorý ide správnou cestou za správnou vecou. Pokladáme permanentnú verejnú politickú diskusiu za prospešnú socializmu, lebo pomáha nachádzať optimálne varianty riešenia problémov. Politikov konečne nehodnotíme podľa slov, ale podľa činov, a ak radi podporujeme predstaviteľov novej pojanuárovkej politiky, robíme tak pre ich činy.

Sú ešte hlbšie dôvody nášho záujmu o úzke kontakty s literátmi a ostatnou tvorivou inteligenciou. Je to hudba sama, ktorá stráca najviac, ak je od myšlienkového prúdenia odtrhnutá; jej dosah sa zužuje, na duchovnej periférii nemôže nič veľkého vyrásť. Nechceli by sme, aby práve o nás napísal nejaký budúci Balzac: „Chodím zažívať do Ope-ry... pretože tam človek nemusí myslieť ani rozprávať...“ Napokon — v zemi, kde žil Smetana, nie je asi treba túto myšlienku osobitne objasňovať. Naším ideálom je hudba hojne nasycujúca našu spoločnosť, no nie ako výber zostávajúci jedál zoškrtaného je-

ďalšieho listku, ale ako súčasť štedrej duchovnej hostiny.

Ak mám aspoň náznakovo zachytiť intenzívnu a rozmanitú činnosť Zväzu v poslednom období, potom sa musím zmieniť o aktivite kultúrno-politickej. Tu sme sa usilovali predovšetkým plniť uznesenia posledného zjazdu. Výsledky, ktoré sme za rok dosiahli, sú zhrnuté v prehľade, ktorý nájdete v písomných materiáloch. Pokiaľ ide o vnútorné problémy našej organizácie, zabezpečovali sme v prvom rade prípravu dnešného rokovania a národných valných zhromaždení tak, ako budú nasledovať. Jednotlivé materiály pripravené na prerokovanie sú výsledkom usilovnej práce početných kolektívov, a všetkým, ktorí sa na tejto práci podieľali by som chcel srdečne poďakovať. Verím, že budúce zväzy budú pružnejšími nástrojmi v rukách svojich členov.

Ak zisťujem, že samotní hudobníci dokázali zásadovo preklenúť priestor svojmu dielu, ktoré narazilo na estetický dogmatizmus, potom predpokladám, že sa nájde aj dosť takých, čo budú principiálne zastávať politický názor, ku ktorému sme došli, aj keby s tým malo byť spojené určité riziko. Pritom dúfam, že táto úvaha zostane ako hypotéza, pretože za koncepciou socializmu, ktorú načrtáva akčný program Komunistickej strany Československa a ktorá je nám blízka, stoja početné a kvalitatívne sily oboch našich národov. Jednotlivci v našich radoch môžu sklamať, ale celok musí byť proti takýmto zlyhaniam poistený. Usudzujeme, že návrhy stanov oboch národných zväzov takúto poistku vytvárajú. Od augustových dní ma najviac posilňuje vedomie, že v zásadných otázkach sú českí a slovenskí skladatelia, koncertní umelci i hudobní vedci a kritici zajedno a máme k sebe bližšie ako kedykoľvek predtým. Spájajú nás mnohé spoločné názory v oblasti politickej, kultúrno-politickej aj odbornej a dnešné naše rokovanie by sa malo usilovať o vyjadrenie toho spoločného.

Vo svojom snažení budeme úspešnejší, ak sa budeme navzájom informovať a podporovať. Preto by mali budúce národné zväzy vytvoriť početné kontakty na všetkých úrovniach — nesmieme pripustiť, aby sa čo i len na krátky čas privreli okná medzi obidvoma národnými hudobnými kultúrami. Dýchalo by sa nám všetkým zle. Obaja partneri by na to doplatili. Zhodnime sa, že československé bude v budúcnosti to, na čom sa Česi a Slováci dohodnú a postarajme sa, aby v hudbe to bola vyššia syntéza dvoch samostatných a bohatých kultúr.

(Skrátený referát prvého tajomníka Zväzu československých skladateľov z pražského mimoriadneho zjazdu ZČS.)

Čo sa vám páčilo a nepáčilo na zjazde?

Klára Havliková: Nepáčilo sa mi, že ti, ktorým členstvo Zväzu vyslovovalo dôveru a odporúčalo ich do funkcií, nechceli tieto prijať, takže vo výslednom dojme to vyzeralo tak, ako keby si nechceli páliť prsty. Škoda, že každý sa vzdáva. Navrhnutí kandidáti by si mali považovať za česť a povinnosť, ak sa im prejaví dôvera. Nepáčilo sa mi aj to, že prešiel návrh, aby sa Zväz skladateľov znova menoval po starom. O tomto by malo rokovať ohlásené valné zhromaždenie. Prečo by sa nemohol nazývať napríklad Slovenským hudobným zväzom? Zaujímavá bola diskusia o krajských pobočkách a tvorivých skupinách.

Ferdinand Klinda: Čo sa mi na zjazde páčilo? Vy...

Ladislav Leng: Zjazd bol taký, ako som predpokladal — dosť chaotický, komplikovaný, striedali sa tu politické náhľady s organizačnými problémami, ktoré pohltili väčšinu zjazdového rokovania. No, ale preto sa zjazd vlastne zišiel. Páčilo sa mi diskusia, bola otvorená a priama. Myslím, že na zjazde sa prejavil demokratický duch. Len si v demokratickom ozduchu ešte často nevieme poradiť. Zamrzelo ma nedostatok tolerancie vo vzťahoch ľudí navzájom — najmä niektorých mladších voči starším. To tiež patrí k demokracii. Čo sa týka perspektív — veľa si sľubujem od aktivizovania jednotlivých funkcií a od toho, že sa ich činnosť osamostatní.

Zdenko Mikula: Zjazd bol školou demokracie. Nebol revolúciou — ale to je dobre. Bol logickým dôvšením všetkého toho, čo sa tu od januára dialo.

Nina Hazuchová: Zjazd žil tým, čím žije dnes každý z nás: potrebou vyjadrovať sa k súčasnej politickej situácii, podieľať sa na úsilí o uskutočnenie ideálu ľudského socializmu. Mala som dobrý pocit z občiansko-morálnych postojov našich skladateľov (najmä profesora Moyzesa) — i mnohých mladších. Páčiť sa súčasnej politickej situácii odsunula — samozrejme — do pozadia problémy tvorivé a iné. Preto napríklad zanikol v ozduchu, keď má pár jasných slov k súčasnej situácii magická sila, referát Ottu Ferenczyho, v ktorom bolo veľa múdrych postrehov k otázkam mimopolitickým, zväzovým... Čo bude ďalej — uvidíme. Ale bola som rada, že ľudia nerezignovali.

Juraj Haluzický: Na zjazde som s uspokojením kvitoval snahu po demokratičnosti, no eufória z demokracie, ktorá roky neexistovala, spôsobila, že v tom ešte nevieme chodiť a že demokratičnosť pôsobí často ako neporiadok. Demokracia má svoje prísne zákony, ktoré budú treba zvládnuť. Znamená aj toleranciu — myslím napríklad na nevhodné reakcie k príspevku prof. Ferenczyho.

Človek a kríž

Od chvíle, kedy som prvý raz počul Burlasovu skladbu pre sláčiky — Planctus, mám pocit, ktorý sa dá veľmi ťažko opísať. Akoby človek v šedivom zhone ulice zazrel mihnuť sa tvár blízku, ale zabudnutú, vzbudzujúcu neodbytný pocit známosti. Tento prechodný stav sa márne pokúšam spresniť: predstava, že to, čo som stretol, je už kdesi vo mne, je viac založená na zhode náhody a subjektívnej reakcie na túto tajomnú tvár, než na zapamätaní jej konkrétnych rysov.

Je to už niekoľko týždňov a za akváriom s rybičkami mechanických úkonov, osvojených pohybov tela a mysle mihajú sa matné tváre, ktoré napriek svojej neurčitosti nezbudujú zvedavosť. Rozhodla to jedna z mojich často sa vracajúcich nerozvázaností — sľub do vetra. „Chcete, napíšem vám dačo o tom novom Burlasovi,“ spýtal som sa nedávno v redakcii Hudobného života. Už vtedy som tušil, že napísať dačo o tejto hudbe, aby to nebolo pár viet recenzentského klíše, to sa jednoducho nedá. Súhlasil a dnes mám na to už len dva dni.

Pred pár hodinami som sa vrátil priamo od Burlasa, potreboval som od neho noty jeho skladby. Mám ich teraz pred sebou a rekonštruujem z nich svoj pocit neodbytný a neprístupný známosti. Ďalšia zo všeobecne rozšírených nerozvázaností — hľadanie zmyslu hudby medzi notami na papieri, ruky slepca na šiji labute, pátrajúce cez jej

zakrivenie po jej belostnosti. Jednoduchá až strohá forma, klenba náreku, v ktorej dôstojný smútok ľudského vnútra stúpa k ústam výkriku. Má tu zmysel školometský objasňovať trojdielnosť ABA, princípy vertikálnej dodekafónie, punktualistické vplyvy, imitácie, názvuky na ľudové plačky? Podobné veci sa síce dajú robiť dobre, dôkladne, dokonca zaujímavo. Vedú však obyčajne k neistote a spongovitej relativnosti, aspoň u mňa. A tentoraz by som sa predsa rád podelil aspoň s malou, i keď

Odkladám noty a vybavujem si stretnutie pred pár hodinami... Ano, je to tak. Bolo to vo mne, rozuzlenie tajomného pocitu, bolo to vo mne už vtedy, keď sme si sadli ku klavíru a keď autor začal vybrnkávať úryvky z partitúry. Počúval som a snažil som sa čo najštedrejšie vyjadriť, že rozumiem jeho výkladu. No popri tom na mňa všetky okolnosti tohto nečakaného rozhovoru pôsobili ako vývojka na exponovaný fotografický papier: vyvolávali pomaly a isto tú spomienku. Z úsme-

nodbytný pocit známosti mám preto, že som to vždy ja, či už počúvam Burlasov Planctus, 2. časť Ferenczyho sláčikového kvarteta alebo Bergerove Transformácie. Je to síce len moja skromná, sprostredkovateľná istota, no predsa sa s ňou mám chuť podeliť. V umení sveta je viac takýchto studní, z ktorých sa dokážem nielen napíť, ale v ktorých navyše i vidím na pozadí nevyspytateľného neba svoju vlastnú tvár, tvár človeka. No nie je ich za tak veľa, aby som necítil potrebu poďakovať

mienok nádej, premýšľať ako ďalej, zostávať v inšpirácii...

S podobnými myšlienkami prídeme do koncertnej siene — zažiť ilúziu, že sme na chvíľku v inom svete. A predsa celá tá sústredená a zamyslená pozornosť bolo cítiť medzi obecnosťou aj na koncerte Slovenskej filharmónie, keď zaznel Planctus Ladislava Burlasa, napísaný v auguste 1968. Prečo? Isteže je v ňom kus skladateľského umenia, je tam i šikovne vybudovaná dynamická forma a kontrapunktické umenie, nová zvukovosť s úkonom zapojenou do kompozičnej stavby diela — a ešte všeličo iné. Tieto veci nájdeme v skladbe kritici; možno aj nejaký prehľad proti „prísnemu slohu“. Čo v nej však našiel poslucháč tohto koncertu, poslucháč týchto dní, to bol hlavne kus srdca, kus čítania nás všetkých, tá oslobodzujúca kvapka ľudského žiaľu, chvíľa úprimnej ľudskej konfrontácie s jedným ťažkým životným okamihom, kus snahy vyrovnáť sa, činiť!

Ďakujeme za takéto činy: je v nich perspektíva, lebo sú inšpiráciou, sú obnovou úsilia... Isteže nie každý deň môže byť dňom činu, nie každý deň korunuje naše úsilie. Ale zmysel ľudského úsilia nie je predsa len v jeho výsledku, ale v ňom samom, v tom, že konáme, že sa bránime, že sa usilujeme, vyrovnávame, že vždy znova vstávame. „Písmo tlačené iba veľkými písmenami sa číta ťažko. Práve tak život to samých nedelí“ (Jean Paul).

Vzývame úsilie. Ved — ako hovorí príslovia: Ešte nie je všetkým dňom koniec.

Nada Hrková

Dva pohľady na Burlasov Planctus

súkromnou, nevedecky, intuitívne a sprostredkovane dosiahnutou istotou. Tak, ako je to vlastne?

Jednoduchá, až strohá forma, niekoľko minút, počas ktorých mlčiace ústa prehovorila vplyvom, krátkymi úryvkami z melódických plačiek, ktoré sú v takej tvarovej i výrazovej jednote s tragickým mlčaním, z ktorého vyzrástajú a do ktorého sa vracajú, že mi pripomínajú písmeňá vpletené do arabského ornamentu. Burlasovo mlčanie stúpa z pianissima rozjímania po fortissimo vnútornej hrôzy, jeho vplyvy sú za prerývanie, plné zámek, akoby s nimi bojoval. Je to plač muža, obnažený existencie pod — či na veľkom kríži človeka — na kríži jeho samoty, do ktorej ho vrhá zlo, násilie, neporozumenie, pokrytectvo. Človek a kríž.

vo väčších očiach, z jemnej, skromnej a predsa sebaistej gestikulácie, z neumelého, ale muzikálneho pospevovania a poburkovania, v ktorom ucho skladateľa vždy počuje to, čo počť potrebuje, z nádherného pokoja, v ktorom naraz uviazlo roztekané a sivé sobotňajšie dopoludnie, z množstva ďalších ťažko zachytiteľných drobností, z toho všetkého vynaralo sa rozuzlenie, tvár tej spomienky... A bola to tvár človeka, tvár podobná mne samému: bol som to vlastne ja, sám seba stratečný a stále sa strácajúci, čo som sa našiel v Burlasovej skladbe. V šedivom zhone ulice som sa vtedy, pred pár týždňami na koncerte obzrel sám za sebou. Teraz to viem.

Neväzi to v trojdielnosti, ani vo vertikálnej dodekafónii, ani v plačkách a kontrapunktoch. Ne-

sa Ladislavovi Burlasovi za jeho Planctus.

Juraj Hatrík

Dni bez konca

Obdobie, v ktorom sme žili a žijeme, udržuje každého z nás v ustavičnej aktivite — povedzme, že občianskej alebo politickej. Žijeme v štádiu opätovného zrodu, hľadáme východiská, aby to, čo sa zrodilo, bolo blízke našim predstavám.

Musíme si priznať, že akokoľvek sa usilujeme odpútať a odreagovať v denných starostiach, zažiť trochu zábavy, či ponoriť sa do umenia, stále kdesi v podvedomí myslíme aj na „to druhé“. Kto vie, čo je silnejšie: či snaha uniknúť, alebo potreba zostať pri tom, na čo sa nedá zabúdať, hľadať v útržkoch spo-

Zivá Norma

„Dramatično je aj v najlepších Belliniho operách skôr zovnútorne, než okázale povrchové. Jeho odkrytie predpokladá hlbku interpretácie, prežívania“ (z bulletinu SND). Vnútornej dramatickej náboj Belliniho Normy je obsiahnutý v citovosti a vášnivosti hudobnej výpovede — neúrodná rozľahanosť uzavretých čísel, nedostatok javiskovej akcie a statickosť libreta sú len dobové sprievodné znaky. Pred bratislavskými inšcenátormi sa vynorila ako hlavná náročná úloha — na minimum potlačiť stopäťdesiatročné maniere a pevne uchopiť podstatu diela. Splnili ju úspešne.

Vkusne zoškrtali retardujúce pasáže, azda len skrátená verzia duetu Normy a Adalgisy neposkytuje priestor potrebný na presvedčivé vykreslenie zložitého vzájomného vzťahu

A. Peňašková-Kajabová v opere Norma. Snímka: JOZEF VAVRO

oboch žien a finále prvého dejstva obsahuje amatérsky strih, ktorý provokuje citlivejšie ucho. Úspech Frešova nastudovania korení v tom, že si uvedomil jednoznačne romantickú prislusnosť diela a nekládol ho kdesi na polcestu medzi klasicizmus (výraz trpezlivosť) a romantizmus (výraz hyperbolizovaný), ako sa to často mylne praktizuje na mimotalianskych scénach a na čo hrešil napr. dirigent Kende vo vlaňajšom košickom nastudovaní Donizettiho Lucie z Lamermooru. Frešo vystihol výrazový potenciál zdánlivo indiferentných melódii, oprel sa o spevákov ako hlavných nositeľov hudobnodramatického výrazu, najmä o obe výborné predstaviteľky Normy — E. Kittnarovú a M. Abrahámovú a predstaviteľa Polliona J. Zahradníčka. Iba miestami sa žiadali väčšie tempá (napr. v zbere bojovníkov z druhého dejstva), viac tempového, ale hlavne dynamického kontrastu.

Režisér Kriška pretvoril duetu a tercety hlavných protagonistov na stretnutia dramatických postáv, decentne naznačoval vzťahy, zlomy a odhalenia bez toho, že by sa herci čo len priblížili k veristickému prejavu. Statickosť masových výjavov retušoval efektným výtvarným aranžmán, naplno využil koncentrovanosť Vychodilovej scény, jej bohatú, najmä vertikálnu členitosť, ktorá okrem rýchlych nástupov zborov umožňuje aj režijné komponovanie v priestore. Výtvarná zložka inscenácie má svoje autonómne hodnoty, ale aj praktické úskalia. Hrubé kvádre so zlatistým leskom vyjadrujú vznešenú barbarskosť prostredia a mytickú atmosféru, zmenšený javiskový priestor s množstvom schodov môže však pri reprízach, kde je koncentrovanosť účinkujúcich pochopiteľne menšia, vyvolať problémy technického charakteru, kolízie a pod. Vydarené sú mužské kostýmy H. Bezákovej, v ženských (najmä u Adalgisy a zboru) ruší príklon k stredovekým výtvarným prvkom a Norma má viac problémov s dlhým kostýmom než s koloratúrami.

Inscenácia Normy presvedčuje, že Bellini je napriek predpojatým súdom mnohých historikov autor živý. Volá len po schopnom dirigentovi, režisérovi a spevákoch, po tvorivej interpretácii, ktorá vyzdvihuje podstatné a neguje okrajové. V opere SND mal na takýchto umelcov šťastie.

Jaroslav Blaho

V znamení zmien

Posledné tri februárové koncerty Slovenskej filharmónie staval na sólových spevákoch. Ná-

hodnou zhodou došlo však v zá-
pätí v dôsledku ochorenia spevá-
čiek (2 razy za sebou) k zme-
ne. Namiesto Ravelovej Šehere-
zady v podaní Ireny Oliverovej
odznala na prvom koncerte in-
terpretácia Bachovho Koncertu
E dur pre husle a orchester č. 2
v podaní Ivana Štraussa z Prahy.

Toto podujatie dirigoval 13. a 14. februára vynikajúci mladý taliansky umelec Aldo Ceccato. Jeho zásluhou bol orchestrálny sprievod v Bachovi lepší, ako mal Symfónický orchester Čs. rozhlasu alebo Rýnsky komorný orchester, ktoré túto skladbu tak-
tiež programovali. Český huslista svojím naturelom tiahne výrazne k romantickému repertoáru (spôsob tvorenia kantilény) a navyše nedisponuje dostatočným technickým fon-
dom.

Ceccato ako dirigent predstavuje i napriek svojmu veku už výraznú umeleckú osobnosť s vynikajúcou pamäťou (z partitúry oddirigoval jedine Bacha a Suchoňa) a so znamenitým zmyslom pre vystihnutie typických vlastností štýlu. Ceccato-va predstava Mozarta zamerala sa na vyzdvihnutie jeho kantability, graciozity, ale aj epiky a dramatickej sýtosti až údernosti. U tohto skladateľa dosiahol však pre nepohotovosť orchestra pomerne najmenší úspech. Zaslúžené ovácie vyvolal Ceccatov prístup k Suchoňovej Symfoniette rusticae.

V Ducasovom Učňovi čarodějníko-
vi ukázal sa Ceccato ako umelec so širokou výrazovou paletou — od epickej strohosti, cez humorné situácie, ktoré sa vyvinú až v dramatický konflikt. Prirodzený talent i osobný šarm dirigenta slávil triumf i v záverečnej ouvertüre k Verdiho Sicílskym nešporám, v ktorej Ceccato znamenite vyzdvihol kontrastnosť plôch a neustále stupňované dyna-
mické napätie.

I na ďalšej dvojici koncertov 20. a 21. februára pripravilo ochorenie speváčky (L. Domanínskej z Prahy) nemilé prekvapenie abonentom SF. Náhradu sa v poslednej chvíli nepodarilo zohnať a tak bratislavské uvedenie rozsiahleho oratória „Svätá Ľudmila“ od Antonína Dvořáka od-
znelo v skutočne kuriózne podobe. Jednoducho sa povynechávali všetky časti (plná štvrtina rozsahu diela), v ktorých mala titulná predstaviteľka svoj part. Pochopiteľne, nedalo sa tým vyhnúť radu nelogičnosti v tex-
te, v dejovej línii a narušeniu kontrastného radenia jednotlivých hudobných častí.

Bol to veľký handicap pre dirigen-
ta J. M. Dobrodinského, ktorý nastu-
dovaniu Speváckeho zboru SF a Sym-
fónického orchestra Čs. rozhlasu v Bratislave venoval nemalo času. Zo záhadných dôvodov orchestrálne teleso sa neuvádzalo na programe, hoci podalo azda najlepší výkon v tejto sezóne!

Dobrodinský zameral sa v koncep-
cii svojej interpretácie v prvom ra-
de na vybrúsenie a postihnutie zá-
kladného náladového ladenia jednot-
livých častí. Z tohto prístupu mu
analogicky vyplynulo (pokiaľ to po-
četné škrtý dovoľovali) svieže strie-
danie kontrastov. Znamenite vyz-
dvihol vyváženosť, zreteľnú vlastne-
cký zápal i veľkolepú monumenta-
litu tohto veľdiela. Najmä zbor mal
svoje polyfonické úseky vypracované
plasticky a zreteľne v jednotlivých
hlasoch. Dosiahol tak akúsi nepate-
tickú prostotu, klasickú striedmosť
čo tým výraznejšie posunulo do po-
predia majstrovskú invenciu skladate-
ľa.

Pod očakávanie vyznel výkon kvar-
teta (vlastne tria) sólistov. Sólistka
Speváckeho zboru Cecilia Lévyová

V Slovenskej filharmónii hosťoval v
dňoch 13 a 14 februára mladý ta-
liansky dirigent Aldo Ceccato.

Snímka: archív Teatro Alla Scala

supľovala ako Ľudmila jedine v dvoch
ensemblových číslach. Ľuba Baricová
(Svatava) pre zrejmnú indispozíciu
neprejavila (v druhej časti) v plnej
miere svoje veľké možnosti. Až v tre-
tej časti sa vzchopila a predniesla
svoj part muzikálne i technicky do-
konalejšie. Oldřich Spisar (ročník a
Bořivoj) nemáva síce problémy s in-
tonáciou — pokiaľ sa neunaví. Kriv-
ka jeho výkonu však smerom k zá-
veru jasne klesá ako dôsledok násil-
ného tvorenia hlasu a nesprávnej
techniky. Dalibor Jedlička (pustov-
ník Ivan) je majiteľom krásneho
zvukového hlasu. Škoda však, že ne-
disponuje širšou dynamickou pale-
tou a pohotovejšou intonáciou.

Až na poslednej dvojici koncertov
27. a 28. februára nedošlo konečne
k nijakej zmene. Japonská sopranist-
ka Hinako Jamane mala potom po-
merne ľahkú úlohu (Sprievodca mla-
dého človeka orchestrom) sú skú-
šobným kameňom technickej i ume-
leckej pripravenosti všetkých nástro-
jových skupín. V tejto previerke ne-
obstáli všetky skupiny s rovnakým
úspechom a dominovala tiež diri-
gentova záľuba v hutnom orchestrál-
nom zvuku, zreteľnom zdôrazňovaní
kontrastov, miestami však na úkor
precíznosti a zvukovej kultivova-
nosti.

Koncert dirigoval Ladislav Slovák.
Úvodné Brittenove variácie a fúga
na Purcellovu tému (Sprievodca mla-
dého človeka orchestrom) sú skú-
šobným kameňom technickej i ume-
leckej pripravenosti všetkých nástro-
jových skupín. V tejto previerke ne-
obstáli všetky skupiny s rovnakým
úspechom a dominovala tiež diri-
gentova záľuba v hutnom orchestrál-
nom zvuku, zreteľnom zdôrazňovaní
kontrastov, miestami však na úkor
precíznosti a zvukovej kultivova-
nosti.

Umeleckú úroveň a pohotovosť or-
chestra ako i tvorivú invenciu diri-
genta najúspešnejšie reprezentovala
V. symfónia F dur, op. 76 Antonína
Dvořáka. Snúbila sa v nej starost-
livá práca s detailným vypracovaním
hlasov ako i účinný dôraz dirigenta
na budovanie rozľahlých plôch.

Vlado Čížik

Zaoceánska huslistka

Americká huslistka Sylvia Rosen-
berg na svojom koncerte v kon-
certnej sieni Čs. rozhlasu v Brati-
slave 23. februára sa prejavila ako
talentovaná interpretka mladšej za-
oceánskej generácie. Vo svojom
prednese známej Brahmsovej Sonáty
A dur, op. 100 zvýraznila lyrické
črty — neraz až do tej miery, že
zvukový svet jej predstavivosti sa
blížil viac Mendelssohnovi či Schu-
mannovi. Rosenberg zjavne využívala
mäkký, pritom však dost' nosný zvuk
svojho talianskeho nástroja — málo
však podčiarkla Brahmsovu precíznu
formovú stavbu. V sólovej Partite
h mol J. S. Bacha uplatnila dobrú
technickú pripravenosť (najmä pravej
ruky) — no aj v tomto prípade
bol jej tón zväčša príliš jemný.
V oboch týchto skladbách dominovala
kultivovanosť a neokázalosť pred-
nesu.

Druhá polovica programu mala zre-
teľne vyššiu úroveň než prvá — dra-
maturgiou i úrovňou prednesu. Tvo-
rili ju 4 skladby, op. 7 Antonia We-
berna a Sonáta č. 7 mol Ludwiga van
Beethovena. Už samotný výber We-
berna je pozoruhodný — nakoľko na
našich koncertných pódiiach temer
nezaznieva. Interpretácia americkej
huslistky ukázala zmysel pre detail,
kontrasty a pre rozmanitú artikulá-
ciu a registráciu. A ešte viac zauja-
la v Beethovenovi, kde prekvapila
dramaticky vevným podaním rých-
lych častí a slohovým ponímaním
diela ako celku. Práve táto skladba
dokumentovala, že z Rosenbergovej
sa môže stať vyhranená osobnosť.
O úspech večera sa veľmi zaslúžila
aj klaviristka Helena Gáfforová, kto-
rej sprevádzacká pohotovosť je už
prislovečná.

Igor Vajda

List z Viedne

Pohľad z druhej strany

Dni českej a slovenskej hudby poriadané
Wiener Konzerthausgesellschaftom, sa začali
veľmi slubne. S pôžitkom si viedenski poslú-
cháči vypočuli vynikajúce technicky i zvukovo
hrajúcu Slovenskú filharmóniu pod vedením
impulzívneho dirigenta Ladislava Slováka.

Slovenská filharmónia prišla so zaujímavým
programom: predniesla diela dvoch pražských
skladateľov: Ľuboša Fišera a Otmara Máchu,
ako aj diela Eugena Suchoňa (ktorého Krú-
ňava je v repertoári lineckej opery) a Ján-
dik Cíckera (pripravil nám nedávno radost' svo-
jou operou Vzkriesenie v Theater an der Wien).
Suchoň však tentokrát — nie som priate-
ľom falošných komplimentov — vo Viedni ne-
zvitizil. Jeho Rapsodická suita pre klavír a
orchester postráda napätie. Celistvejšie (dra-
maticky i lyricky) vyznieva Cícker vo svojej
Dramatickej fantázii pre orchester. Za hlboko
precitenu považujem tradične urobenú sklad-
bu Otmara Máchu: Variácie na smrť J. Rych-
líka, zatiaľ čo 15 listov z Dürerovej Apokalyp-
sy od Ľuboša Fišera sa pohybuje na aleatoric-
kých chodníkoch. Fišerova skladba mala však
u viedenských modernistov najväčší ohlas.

Nasledujúce koncerty boli v Mozartovej sále,
ktorá pojme 800 ľudí. Pred asi 120 návšte-
vníkmi prezentoval Ladislav Kupkovič svoj sú-
bor Hudba dneška, ktorý kritik Franz Endler
vo viedenskom Presse nazval Slovenské
bláznovstvo. Titul môjho referátu znel
Hudba so stôjkou. Považujem síce kaž-
dú hudbu — prepracovanú, elektronickú alebo
prefabrikovanú — za odvážny pokus a smelý
experiment, ale pre efekty à la Cage, ktoré
sú už vo Viedni vyblednuté a nezaujímavé
(plnenie trombónu vodou, stôjka a pod.) pri
najlepšej vôli nemôžem nájsť slovo — hudba.

Veľmi sa mi páčil Jozef Malovec s montá-
žou starých pražských slágrov, konkrétnej a
elektronickej hudby. Všeobecny obdiv si ziska-
la Violončelová sonáta Ivana Paríka a Molizá-
cia Petra Kolmana — pripomínajúca Antona
Weberna. V každom prípade môže byť Brati-
slava hrdá na svoje elektronické štúdio. Len
už, prosím, nikdy viac stôjku na koncerte!
V ďalší deň — na koncerte Vlachovho kvár-
teta — bol relatívne najväčší počet náv-
števníkov. Vyprcholením celej akcie bolo vy-
stúpenie Sláčikového kvarteta Viktora Ká-
lábisa. Nie je to len môj osobný názor, ale ako
som mal možnosť zistiť v diskusií, aj názor
mnohých prítomných v Mozartovej sále. Na-
čítajúc na prvú vetu Beethovenovho Kvar-
tetu cis mol op. 131, vytvoril Kalabis maj-
strovské dielo. Okrem toho zaznel tempera-
mentný V. sláčikový kvartet Išu Krejčího a
skôr vertikálne ako horizontálne stavaný
V. kvartet Pavla Bořkova.

Posledný — štvrtý večer priniesol zážitok
z fascinujúceho diela Rotazione IX. od Jana
Kapra. Tri efektné skladby pre organ od
M. Kabeláča, I. Hurníka a M. Sokola našli
v organistovi Milanovi Slechtovi fenomenálneho
interpretu. Veľmi dobre sa prezentoval Praž-
ský dychový kvintet s Ebenovou skladbou
Dychový kvintet. Vynikajúce recenzie boli na-
písané na klaviristky Dagmar Baloghovú a
Klárú Havlíkovú.

Väčšina skladieb mala vo viedenských den-
níkoch kladné kritiky, ale často s výčitkou —
zaostalosť. Medzi nimi sme čítali titulkú, ako
napríklad: Konzervatívni, no úspeš-
ní... Reakcionári podľa nôt...
Udržovaná tradícia... Neprevádzala
sa tu žiadna „nová hudba“. To nové sa vzta-
huje skôr na dátum vzniku ako na tendencie
a trendy uvedených diel. V jednom článku
sa píše:

„Mladí hudobní skladatelia v Československu
majú čo dohľadáť. Od Novej zeme vzdialení,
potrebujú viac kontaktov a návštev festivalov
modernej hudby.“

Chcel by som poukázať na to, že na kon-
certoch sa neukázal medzi návštevníkmi ani
jeden súčasný skladateľ z Rakúska. Chabé
kontakty medzi skladateľmi z oboch krajín
malo prehĺbiť jedno matiné v sídle českoslo-
venského veľvyslanectva, ako aj diskusia
v Rakúskej spoločnosti pre hudbu, ktorú vie-
dol Dr. Harald Goettz (vedúci tejto spoloč-
nosti) spolu s Eugenom Suchoňom a Petrom
Ebenom. Otmara Mácha zadakoval za svojich
dvanástich kolegov — skladateľ z ČSSR, pre-
tože „tento týždeň im po prvýkrát v takomto
rozsahu otvoril brány do sveta“. Záverečnou
témou diskusie bolo: vytvoriť most k publi-
ku. Je to vážny problém, pretože diela sú-
časných rakúskych skladateľov sa predvážajú
pred poloprázdnyimi sálami. Z tohto aspektu
nemusi mrzieť ani českých a slovenských ska-
dateľov prílišná absencia na ich koncertoch.
Je dobré, že sa vytvorili kontakty, ktoré po-
silili naše tradičné susedstvo a stále rastúci
hudobný i myšlienkový styk.

Dr. Karl Brix, Viedeň

Pozn. redakcie: Nakoľko na Dni českej a
slovenskej hudby vo Viedni nebol pozvaný ani
jeden slovenský hudobný kritik, uverejňujeme
aspoň názor zo zahraničia. Môže byť podne-
tom na zamyslenie sa o koncepcii prípadne
budúcej akcie tohto typu.

Je populárna hudba populárna?

Pár myšlienok na margo slovenského zázemia pop-music

Súťaží, ankiet, hit parád, zápolení profesionálnych i amatérskych neúrekom pribúda. Ako huby po daždi sa rozmáhajú kolbišťa, z ktorých prichádzajú nové tváre a nové podmyty. Zažiarila ako kométy a vzápätí, akoby naschvál zhasínajú, utiekajú sa do svojho prostredia, ktoré ich už neponúkne hladnému publiku. Človek sleduje tieto programy a chtiac-nechtiac tlačia sa mu na myseľ „kacírské“ myšlienky, ktoré by mali byť akýmsi skromným zoskupením molekul nespokojnosti.

V krátkom časovom rozpätí prebehli vo februári dve podujatia, ktoré majú patričnú publicitu nielen medzi oddanými priateľmi populárnej hudby, ale i medzi náhodnými pozorovateľmi. V Bratislave bolo finále štvrtého ročníka amatérskej súťaže o Zlatú kameru a v Prahe Zlatý slávik — prehliadkový večer víťazov z ankiet troch časopisov. Možno sa bude zdať kladenie oboch podujatí do quasi jednej roviny prítiahnuté za vlasy, lenže nám nejde o ich porovnávanie kvalitatívne, použili sme ich iba ako mierku publicity a jej následkov. Zlatý slávik prináša šťavnaté ovocie vo forme ďalšej publicity, ergo nových príležitostí, vystúpení a pod., čo je koniec-koncov v bežnej praxi normálne...

Ako je to však s publicitou na Slovensku? Súťaží máme azda menej ako v Čechách, čo by logicky predpokladalo neobyčajný ohlas domáceho interpretačného zázemia. Nemusím zdôrazňovať, že opak je pravdou. Čo sa len nakonštatovalo, že na Slovensku niet spevákov, aby vzápätí kritika poukazovala na mocné zázemie, ktorého ambície sú však už v zárodku udupané... Ako je to vlastne s bludným kruhom, z ktorého nie a nie sa vymotať?

Pri doterajšej praxi ho ťažko rozotneme. Známe slovenské porekadlo o susedovej koze hrá úlohu aj vo sfére populárnej hudby. Dakedy sa nemôžem úplne zbaviť dojmu, že tu ide o akúsi formu kultúrnej „sabotáže“, akoby Slováci sami nemali záujem podporiť doma vznikajúcu kvalitu. Zlatá kamera, devianska Zlatá ruža, ale aj žilinské San Remo a iste aj iné súťaže (dnes sa preteká v speve hádam na každej škole) objavujú desiatky talentov, neraz schopných až pre profesionálne využitie. Pri Zlatej kamere (tú poznám najlepšie) sa dakedy zastaví dych nad serióznosťou prístupu k prednesu piesní, nad pocitom zodpovednosti, ktorý sa prejavuje v sústredenej intonácii, štýlovej orientácii, rytmickej istote a často i ortoepickej čistote. Naposledy napr. 22-ročná Zuzana Kollárová z Banskej Bystrice ukázala, že je typom speváčky, ktorej „kumšt“ treba okamžite podchytiť, nevraviac už o tom, že jej prednes pôsobí v dnešnej záplave beatovej „nevlazanosti“ mimoriadne kultivovane, ba povedal by som — na myseľ upokojujúco. Alebo poslucháčka scéničného výtvarníctva na bratislavskej VŠMU Marta Rozkoptová môže byť pri dôslednejších pedagogických pokynoch vynikajúcou šansonierkou. Jej zmysel pre herecké preniknutie do vý-

Zuzka Kollárová z Banskej Bystrice, víťazka Zlatej kamery. Snímka: J. Lipták

znamovej podstaty piesne a narábanie s dynamikou dáva pre to skutočné predpoklady. Mohol by som menovať ďalej, hoc' žoviálneho a zemitého Karola Konárika, či krehkú Vieru Lamačovou a to už nehovorím o Marike Klesniakovej, ktorá vlní tak vysoko zažiarila, aby potom o nej nik nepočul. Alebo zoberme si osud rovnako mladučky Valérie Čizmarovej. Pamätám sa veľmi dobre, ako vlní na tzv. Májovom kríštali porotcovia odmietli dať tejto bezpečne najlepšej speváčke najvyššiu trofej, lebo vraj nespieva angažovnú pieseň. „Neuvedomelosť“ V. Čizmarovej, zrejme vôbec neprekážala pražskému Rokoku, ktoré si ju pre svoj súbor získalo. Konečne to nie je po prvý raz, čo doma neuznaní Slováci museli ísť po uznanie do cudzieho prostredia. Môžeme si však takýto prepych dovoľovať aj ďalej, najmä dnes, pri vytvorení vlastnej štátnosti? Domnievam sa, že je naozaj načase skončiť s takýmto praktikami!

Na nedávnom mimoriadnom zjazde slovenských skladateľov som sa dozvedel, že jednou z hlavných úloh sekcie populárnej hudby má byť založenie divadla malých foriem. Predpokladám, že vznik takejto scény bude jednou z príležitostí pre mladé talenty. Publicitu slovenských interpretov a skladateľov nemožno však koncentrovať do jedinej scény. Vyžaduje si to zomknutie síl rozhlasu, televízie a gramofónových závodov. Po radikálnych personálnych zmenách v rozhlase možno očakávať, že sa tu bude pokračovať v dobre nastúpenej ceste bez mimoumeleckých vplyvov. Podobné zlepšenie kvitujeme v televízi, kde je vedúci post zábavných programov obsadený človekom erudovaným a zapáleným pre progres slovenskej pop music. Kameňom úrazu je však slovenská pobočka Supraphonu, ktorá svojou činnosťou stále nezapadá do zvyšujúcich sa nárokov celoslovenského kultúrneho kontextu. Liknavosť, priam žiadna propagácia a iné neduhy nepomôžu nielen slovenskej pop music, ale aj ďalším odvetviam, spadajúcim do kompetencie moderného hudobného vydavateľstva, akým spomínaný podnik zďaleka nie je.

Problémov je stále veľa. Z bludného kruhu nemožno vyjsť za deň. Záleží však na všetkých, ktorí sa na slovenskom show bussinese zúčastňujú. Netreba sa báť ponúknuť slovenského interpreta či skladateľa, naopak je nevyhnutné preniknúť do podvedomia spotrebiteľa, presvedčiť ho o tom, že nie iba cudzie perle je najkvalitnejšie. Darom budeme organizovať súťaže, ankety a podobné akcie, ak sa nebude na ne poslúchať vopred tešiť, keď nebude mať radosť zo „svojho“ interpreta. Zázemie je hutné, treba ho použiť a využiť, dať priestor novému a kvalitnému staršiemu. Nestačí sa uspokojiť s konštatovaním, že o slovenskú pop music nie je záujem, ale snažiť sa ho prebudiť v poslucháčskom zázemí. To by malo byť jednou z hlavných úloh na pochode slovenskej populárnej hudby.

Ivan Stanislav

Slovenské evergreeny

Po dlhom očakávaní sa nám konečne dostala do rúk LP platňa slovenskej redakcie Supraphonu SLOVENSKÉ EVERGREENY.

Editori pripravili výber z tvorby autorov, ktorí sa zaslúžili o progres slovenskej tanečnej piesne a jej prenikania do poslucháčskeho povedomia. Tak sa popri „nestorovi“ slovenského šlágru zasl. umelcovi Gejzovi Dusíkovi stretávame s menami dr. Pálku, Z. Cóna, A. Lieskovského, K. Elberta a ďalších. K dramaturgii iste možno mať výhrady, zdá sa však, že celkove vystihlo vývinový trend a dávala prednosť kvalite. Nemožno však jednostranne súhlasiť s inštrumentáciou titulov. Súčasný vývin pop music je taký robustný, že pri malom časovom zaváhaní ľahko možno zmeškať vlak. A to sa stalo pri nejednej piesni. Zrejme dlhšia výrobná lehota niektorých titulov zapríčinila, že nie všetky pôsobia dojmom, akoby boli zaodeté do najnovšieho rúcha.

Za zmienku stojí obálka platne, ktorá musí uraziť vkus každého — aspoň esteticky citiaceho — poslucháča. Je absolútne nevyrazná a potvrdzuje neúctu vydavateľa voči konzumentovi. Koniec-koncov nie je prvá ani posledná zo série bratislavského Supraphonu, ktorý by už konečne mohol v týchto súvislostiach prestať s podobným „žartovaním“.

Slovenské evergreeny treba na trhu privítať (pokiaľ si ich dakto vo výklade všimne). Sú odkazom na obdobie, kedy slovenský šláger zaznamenával nejdenný úspech. P. Chvojka

Hoví sa o nich

Heintje Simons

Dvanásťročný Heintje Simons pochádza z mestčka Bleijerheide v Holandsku, ktoré leží takmer na holandsko-nemeckých hraniciach — 200 metrov od hraničného kameňa.

Ešte pred rokom chodil Heintje do školy ako každý iný chlapec v jeho veku, hrával s druhými chlapcami futbal, prehŕňal sa na dvore so svojím miláčikom — psom, a veľmi rád počúval gramofónové platne s nahrávkami pop music. No nielen počúval — Heintje spieval spolu so speváčkmi. Jeho hlas raz niekto počul a upozornil na to producenta pána Addy Kleyngheldu, ktorý sa chlapca ujal. Od tej doby sa život Heintjeho zmenil. Chodí síce do školy pociťovo a pravidelne, nesmie nič zameškať, ale koniec týždňa patrí hudbe, spievaniu a pánu Kleyngheldovi.

Dnes má Heintje už dve zlaté platne, jeho nahrávky sú svetoznáme, niekoľkokrát vystupoval v televízi a v chýrnej Ed-Sullivan Show; nahrával platne v Japonsku a má za sebou dokonca aj krst pred filmovou kamerou. Nahrával film so známymi speváckmi

Petrom Alexandrom a Caterinou Valente. V holandskej hit-paráde sa jeho nahrávka umiestnila na prvom mieste, takisto v Nemecku a v Rakúsku.

Pochopiteľne, Heintje dostáva veľa listov, musí podpisovať stovky fotografií (adresy na obálky píše jeho brat Georg, sestra Ingrid a starý otec). Príliš ho to nebavi, je oveľa šťastnejší, keď si môže s chlapcami zahrať futbal. Heintje má svoje chlapčenské sny: chce sa stať učiteľom jazdecka alebo jockeyom — kone sú totiž jeho koníčkmi. Spievanie je preňho tiež druh zábavy. Po finančnej stránke ho to nezaujímá, nevie ani, koľko peňazí zarába. Všetky peniaze idú do banky a môžu byť vyplatené až keď bude mať 18 rokov. Ako je to dobre, že Heintje nemá starosti veľkých hviezd!

(nl)

Zo sveta pop-music

● Traditional Club absolvoval niekoľko koncertov po Slovensku s obnoveným repertoárom a nahral v bratislavskom rozhlase niekoľko piesní, najmä tých, s ktorými mal vo Švajčiarsku najväčší úspech (slovenské ľudové piesne, prispôbené pre ich obsadenie). Od 1. apríla má Traditional opäť zmluvu do Švajčiarska.

● Catherina Valente spieva spolu so svojim bratom Silviom Francescom a klaviristom Horstom Jankowským (poznáme ho ako hosta Bratislavskej lry) v New Yorku. Jej angažmán potrvá do konca apríla. Potom má namierené do Puerta Rica, na Miami a do Hollywoodu.

● Nancy Sinatrová sa najnovšie zasnúbila s tridsaťpäťročným manažerom Jackom Haleym. Pre zaujímavosť uvádzame, že Nancy zarobila vlní na tantiémoch milión dolárov, čím sa stala najlepšie platenou speváčkou USA.

● Pražská beatová skupina Olympic je na zájazde vo Francúzsku, kde sa jej vystúpenia stretávajú s veľkým ohlasom. Pražáci majú nahrávať aj na gramofónové platne, hák je však v tom, že tamojší manager trvá na zmene názvu súboru. Odôvodňuje to tým, že Pražáci nie sú Gréci a navyše kapela s podobným menom už jestvuje. Francúzi navrhujú Olympic názov Les Bratislavy (počuli ich po prvý raz na Bratislavskej lry) alebo Les Venceslaus.

● Zdeněk Kratochvíl, ktorý sa rozhodol usídlit s rodinou vo Švédsku, zostavil vo svojom novom pôsobisku kapelu. Pozostáva z hráčov viacerých národností.

● Skupina Prúdy skončila nahrávku svojej dlhohrajúcej platne pre Supraphon. Najzaujímavejšou piesňou na nej bude zrejme novinka — Keď odchádza kapela, v ktorej po prvý raz používajú dxielandové prvky.

● Ján Roháč, slovenský režisér žijúci v Prahe, pripravil pre bratislavskú televíziu ďalší program. Hudobnú spoluprácu Bumerangu má Peter Smékal. Popri Lasicovi a Satinskovi bude v programe účinkovať Zora Kolínska.

● Mireille Mathieu, nástupkyňa slávnej Edith Piaf, nakrútila pre francúzsku televíziu program, v ktorom spieva spolu so svojim trinásťročným bratom Remym. V jeseni odcestujú spolu na turné do USA.

● Zlatého leva Rádía Luxemburg odovzdali 1. marca v Essene mladučkému Heintjemu, o ktorom píšeme na inom mieste. Strieborného leva dostal Peter Alexander a bronzového Udo Jürgens.

● Tatjana Hubinská, ktorá začala úspešne spolupracovať s orchestrom Gustáva Bromu, nebude ďalej s týmto brnenským súborom spievať. Škoda spolupráce, ktorá zaznamenala už aj medzinárodný ohlas — úspech v Innsbrucku na Európskom hudobnom pohári (3. miesto) a zájazd do NSR!

● Combo Gustáva Offermanna hostuje v týchto dňoch spolu so speváčkou Gabrielou Šustekovou vo švajčiarskom Bazileji. Zmluvu majú offermannovci do konca mája. Od júla začnú hrať v Nemeckej spolkové republike.

● Nová scéna v Bratislave pripravuje uvedenie Bernsteinovho muzikálu West Side Story. Po úspešnej inscenácii muzikálu My fair Lady možno očakávať ďalšie zaujímavé predstavenie.

Československá hudba v Hartforde

Hartr College of Music, súčasť hartfordskej univerzity, bude svedkom festivalu súčasnej českej a slovenskej hudby, a to v dňoch 26. a 27. marca t. r.

Festival poriada Institute of Contemporary American Music (Ústav súčasnej americkej hudby). Bol založený r. 1948 vtedajším predsedom teoretického a kompozičného oddelenia Isadorom Freedom. Obyčajne vo forme dvoj denného festivalu zoznamoval študentov a verejnosť s najnovšími prúdmi americkej hudobného života. Niekedy boli tieto festivaly organizované podľa určitého systému — napr. skupiny skladateľov ako League of Composers, McDowell Colony, skladatelia z Hartt College, alebo jednotlivci — ako napríklad Copland, skladatelia z určitej časti USA, elektronická hudba, vplyv jazzu a pod.

V roku 1969 sa festival rozšíril za hranice, ale ešte stále na severoamerickom kontinente — do Kanady. Vtedy bola tiež uvedená skladba Oskara Morawitza, pôvodom z Československa, zatiaľ čo po iné roky zazneli diela K. B. Jiráka a Ludmily Ulehovej. Tohtoročný festival sa líši od predchádzajúcich tým, že opäť prekračuje zemepisné hranice, tentokrát až na druhú stranu Atlantiku. Podnet k tomu dal pisateľ týchto riadkov, pôsobiaci už 14 rokov na Hartt College of Music. Vývoj udalostí v Československu od januára 1968, 50. výročie československej nezávislosti a hudobný rozvoj predovšetkým mladšej generácie českých a slovenských skladateľov vzbudili záujem organizátorov festivalu. Kladný postoj Zväzu československých skladateľov umožnil rýchle kroky k realizácii festivalu a za výdatnej spolupráce pražského a bratislavského Zväzu a Československého hudobného a informačného strediska je celý program pripravený a sľúbená tiež účasť niektorých českých a slovenských skladateľov. Z veľkého počtu zaslaných partitúr vybral festivalový výbor dva veľmi zaujímavé programy. Na koncerte komornej hudby v stredu — 26. marca budú uvedené tieto skladby: J. Kowalski (Divertimento pre tri dychové nástroje), Cvičenie pre Gydlí od J. Kapra, II. sláčikový kvartet D. Kardoša, Sonáta pre husle a klavír „Ruce“ od L. Fi-

šera, Sonáta pre klavír od I. Paríka a hudobný film Fantázia pre ľavú ruku a ľudské svedomie A. Jermáfa. Pripravuje sa tiež ukážka elektronickej hudby z brnenského štúdia.

Orchestrálny koncert 27. marca má na programe: I. Invenciu Jana Klusáka. Orchestrálnu štúdiu k činohre od J. Cikera, Elegiu a Rondo pre saxofón a orchester od K. Husu, od toho istého autora Hudbu pre Prahu pre dychový symfonický orchester a kantátu Sine Nomine od V. Nelhýbela.

Hostujúci skladatelia budú mať možnosť a príležitosť hovoriť o svojich skladbách a o českej a slovenskej súčasnej hudobnej tvorbe na schôdzi s členmi profesorského zboru a s poslucháčmi kompozičného oddelenia, ako aj na valnom zhromaždení všetkých študentov. Navštívia tiež niektoré triedy, kde budú pozorovať vyučovanie i spôsob života na typickej mladej americkej univerzite.

Josef Karas

Švédske organové umenie

Na svojom zázname krajinami strednej Európy sa u nás, žiaľ, iba na jeden deň, zastavil 21. februára t. r. švédsky organológ Samuel Nygren so svojou putovnou výstavou, inštalovanou v organovej sieni VŠMU. Nápaditosť, bohatosť a hlavne — komplexnosť pohľadu na švédske organové umenie, ktoré poskytuje táto výstava, je skutočne obdivuhodná. Prináša reprezentatívny prehľad na vysokej úrovni stojaceho organárstva, s mnohými moderne riešenými perspektívami organov a súčasne poskytuje zvukovú dokumentáciu na množstve zvukových záznamov, ktoré si možno vypočuť v stereo-prevedení na dokonalejšie sluchátkovej aparátúre. Popri tom možno sledovať na diaľkoprojektore premietaný notový text, alebo kochať sa v krásnej farebných diaľkoprojektívach švédskych nástrojov. Bohatá zbierka gramoplatní, organologickej literatúry, ale najmä kompletný súbor švédskej organovej literatúry dopĺňa túto nadmieru zaujímavú expozíciu, ktorá vzorne plní úlohu kultúrneho vyslanca vyspelej vzdialenej krajiny.

Ferdinand Klinda

Na mimoriadnom zjazde Zväzu slovenských skladateľov boli do nového vedenia zvolení nasledujúci umelci a tvoriví pracovníci: Alexander Moyzes — predseda ZSS, L. Slovák — podpredseda ZSS, predsedom skladateľskej sekcie sa stal Ivan Hrušovský, predsedom hudobno-vednej sekcie — Ladislav Mokry a tú istú funkciu v sekcii skladateľov populárnej hudby zastáva Bohumil Trnčka

V dňoch 7. a 8. marca t. r. uviedla bansko-bystrická opera DJGT premiéru zrekonštruovanej opery Johanna Sigismunda Kussera Erindo. Hlavné úlohy v opere, o ktorej prinesieme recenziu v nasledujúcom čísle, stvárnil: A. Bystran, J. Hadraba, D. Rohová, M. Cihelníková, O. Kobela a J. Zemko.

Balet SND na viac ako mesačnom turné po Taliansku uviedol na 33 predstaveniach: Slovenské tance, Labutie jazero, Deviatu vlnu, Svätenie jari a Američana v Paríži. Koncom februára odcestoval balet SND na mesačné turné do NSR.

Na pozvanie agentúry Per Gottschalk-Oslo vystupoval SEUK od 1.—26. februára t. r. vo Švédsku a Nórsku.

Poddukelský ukrajinský súbor z Prešova hosťuje od 1. januára do 3. marca t. r. vo Švajčiarsku. NSR a Holandsku.

Lúčnica od 1. februára absolvovala v Holandsku 12 vystúpení v Tilburgu Scheveningene, Hilversume, Utrechte, Enschede, Hengelo, Arnheme, Rotterdam, Eindhoven (2X), Groningene, Middelburgu.

Klára Havlíková v dňoch 26. a 27. januára t. r. uviedla vo švédskom Halmstade s tamojším orchestrom III. koncert pre klavír a orchester c-mol, op. 37 od L. v. Beethovena.

Opera SND uviedla (26. februára) v Suchoňovej opere Krútiava troch hostov zo Srbského národného divadla v Novom Sade. V úlohe starého Štelinu sme videli R. Németha, Ondreja spieval V. Cvejič a predstavenie dirigoval Š. Fajdiga. Vystúpenia srbských umelcov bolo cenou a užitočnou konfrontáciou v interpretácii našej národnej opery, ktorá na jeseň minulého roku mala zásluhou našich inšcenátorov (B. Krišku, K. Tótha, L. Vychodila a H. Bezákovej). v Novom Sade veľký úspech.

V známom Actors-Studio v New Yorku prepracoval Walt Wictover spolu so študentami tohto štúdia prvé dve dejstvá Verdiho opery „La Traviata“, ktorú s úspechom už aj uviedli. Text zostal nezmenený a spievajú ho v originálnej reči. Dej však preniesli do našej prítomnosti: spoločnosť na návšteve u Violetty sa podobá hippie party. V druhom obraze Alfréd, ktorý práve prichádza z vodného lyžovania, je oblečený v plavkách a takto podáva hosťom pijatiku. Generál Germont st. dokazuje na výstrižkoch z novin priateľke svojho syna, ako veľmi kompromituje celú ich rodinu.

Karajanov Veľkonočný salzburský festival bude v tomto roku prebiehať od 30. marca do 7. apríla. Základom festivalu je postupné uvádzanie jednotlivých častí Wagnerovej tetralógie Prsteň Nibelungov. Z vlaňajšieho festivalu sa bude opakovať Zlato Rýna, novou inscenáciou bude Siegfried. V koncertnej časti festivalu odznejú Mozartova symfónia B-dur K. z. 319, Brucknerova 7. symfónia E dur a Haydnovo oratórium Stvorenie. (Solistami budú Gundula Janowitz, Walter Berry, Werner Krenn, Hermann Prey.) Na všetkých podujatiach festivalu účinkuje Berlínska filharmónia a diriguje Herbert von Karajan.

V rámci jubilejnej slávnosti Viedenskej štátnej opery, ktorú otvorili 25. mája 1869 Mozartovým Donom Juanom, bude veľká výstava s tisícmi vzácnymi exponátmi vo viedenskej Redute. Bude prístupná od 16. mája — štyri alebo päť mesiacov.

Príťažlivá tvár nového ročníka

Medzi množstvom časopisov, ktoré vyšli na začiatku tohto roku a predávajú sa v stánkoch PNS, upúta pozornosť VÝTVARNÍCTVO FOTOGRAFIA FILM. Tento časopis vstúpil do nového ročníka nielen s príťažlivou a vkusnou obálkou, ale aj jeho obsahová náplň ponúka množstvo pozoruhodných tém, z ktorých vlacere v spojení s kvalitným obrazovým materiálom prinášajú okrem poučenia aj hlbšie estetické zážitky.

Aj ďalšie čísla časopisu budú obsahovať pútavé materiály o tradičnom ľudovom umení, insitnom a detskom výtvarnom prejave, fotografie aktov a novinky z filmového sveta. Navyše — v každom roku je v časopise veľmi populárna fotostáž.

VÝTVARNÍCTVO FOTOGRAFIA FILM vychádza 12-krát do roka, cena jednotlivého čísla je 3,— Kčs.

VÝTVARNÍCTVO
fotografia
FILM

1.69

RIADITEĽSTVO DIVADLA J. G. TAJOVSKÉHO V BANSKEJ BYSTRICI vypisuje konkurz na obsadenie nasledovných miest:

solistov:

- 1 mladodramatický soprán
- 1 alt
- 1 lyrický tenor
- 1 hrdinný tenor
- 1 hlboký bas

orchestrálnych hráčov:

- 2 tutti hráčov — I. husle
- 2 tutti hráčov — II. husle
- 1 viola
- 1 kontrabas
- 1 I. fagot
- 1 lesný roh
- 1 trubka
- 1 hráča na bicie

Zborových spevákov
prijmeme vo väčšom počte do
skupín sopranov, altov, tenorov a basov.

Do baletu prijmeme jeden
sólový tanečný pár, jedného
tanečníka do baletného zboru
jedného korepetitora do baletu.

Možnosť nástupu ihneď. Záujemci hlásia sa na adresu: DIVADLO J. G. TAJOVSKÉHO, BANSKÁ BYSTRICA, NÁBREŽIE DUKELSKÝCH HRDINOV č. 3.

Typ na 2 týždne

TANEČNÍ HUDBA A JAZZ 1968-69 — zborník, na ktorý dlhé mesiace čakali hlavne priaznivci vyššie spomínaných žánrov. Má 304 strán textu a jeho cena je 37,— Kčs. Z radu zaujímavých článkov spomenieme napríklad štúdiu N. Dlouhej: Od Reduty k Apollu; Jazz a myšlienkové prúdy doby (A. Matzner); Jazzový spev a belcanto (L. Jehne); Free jazz (M. Miller); poéziu J. Schneidra, J. Hořce a ilustrácie F. Légera, J. Miró, K. Maleviča a ďalších. Zborník vydal Supraphon a do predaja sa dostáva po týchto dňoch.

● Redaktorka Hudobného života hľadá samostatnú izbu — pokiaľ možno v centre Bratislavy. Adresa v redakcii.

● Upozorňujeme čitateľov Hudobného života, že im poskytneme priestor pre drobné oznamy a inzerciu. Informácie a podávanie inzerátov na inzertnom oddelení Vydavateľstva Obzor, Bratislava, Gorkého 17.

Z obsahu 4. čísla:

- Hrozné dieťa slovenskej hudby
- O problémoch zboru Slovenskej filharmónie
- Pravidelné rubriky, recenzie, zaujímavosti zo sveta pop-music

Dostávame do redakcie veľa listov od našich čitateľov, v ktorých sa nás pýtajú, kde si možno objednať náš časopis. Radi by sme záujemcom pomohli, a preto uverejňujeme prihlášku pre stálych predplatiteľov. Vypinené objednávky prijíma každý poštový úrad i doručovateľ.

REDAKCIA

Prihlasujem sa za stáleho predplatiteľa HUDOBNEHO ŽIVOTA
Meno a priezvisko:
Adresa:
Dátum:
Pečiatka alebo podpis:

LEONARD BERNSTEIN

DIRIGENTSKÉ UMENIE

▲ **Ludia sa ma často pýtajú: „Načo potrebuje orchester dirigenta? Co vlastne dirigent robí? A prečo to robí? Konec koncov, či orchester nie je skupinou vynikajúco školených hudobníkov z povolania? Nevedia hádam počítať? Nevedia čítať noty? Načo potrebujú akéhosi človeka, ktorý im udáva takt? Nemôže to robiť ktokolvek? Napríklad koncertný majster, prvý huslista? Nemôže viesť priebeh skladby pohybom sláčika?“** — No, kedysi to naozaj robieval. V istom období hlavnou povinnosťou prvého huslistu bolo, aby dal orchesteru pokyn, kedy má začať a kedy má skončiť, a vôbec udržiavať hudobné dianie v chode. To všetko išlo celkom dobre, kým boli orchestre dosť malé. Ale približne od Beethovenových čias sa začali orchestre stále zväčšovať a čoskoro sa ukázalo, že pri nich musí byť niekto, čo by držal hráčov pohromade. Takže dirigovanie, ako ho poznáme dnes, nie je ani stopäťdesiat rokov staré.

Prvým skutočným dirigentom v našom slova zmysle bol Mendelssohn; zaviedol tradíciu vedenia orchestra založenú na pojme presnosti, ktorej symbolom je drevená palička — taktovka. Mendelssohn si vytýčil za cieľ presné dodržiavanie partitúr, ktoré pomocou taktovky viedol. Čoskoro však vystúpil veľký opozičník menom Richard Wagner a vyhlásil, že Mendelssohn robí všetko zle a že každý poriadny dirigent má skladbu, ktorú vedie, vtisnúť pečať svojej osobnosti tým, že ju zafarbí vlastnými citmi a vlastnými tvorivými podnetmi. Zo zrážky týchto dvoch stanovísk sa zrodila dejiny vedenia orchestra, vynorili sa všetky slávne, dirigentské mená a vznikli aj všetky boje, ktoré sa okolo nich vedú až po naše časy. Mendelssohn bol otcom „elegantnej“ školy, zatiaľ čo Wagner podnietil školu „vášnivú“. V skutočnosti sú nevyhnutné oba prístupy — apolónsky aj dionýzovský — a ani jeden z nich nie je úplne uspokojivý bez toho druhého. Oba možno hrubo zneužiť; vieme predsa, že niektoré spôsoby podania, ktoré sme počúvali, zdali sa nám jasné, ale boli suché, kým v iných zase vaše viedla k úplnej deformácii skladby.

▲ **Ideálny moderný dirigent je syntézou týchto dvoch prístupov; takáto syntéza možno však dosiahnuť len zriedkakedy. Vlastne je to prakticky nemožné. Dirigentom (a to i celkom dobrým) môže byť každý hudobník; ale veľkým dirigentom môže byť len hudobník výnimočný. Nielen preto, že je také ťažké dosiahnuť onú mendelssohnovsko-wagnerovskú kombináciu, ale aj preto, že dirigentova práca má taký obrovský rozsah. Na rozdiel od nástrojového hráča alebo speváka musí dirigent hrať na celom orchestri. Jeho nástrojom je stovka ľudských nástrojov, z ktorých každý je dokonalý hudobník, každý má svoju vlastnú vôľu, a on ich musí všetkých prinútiť, aby hrali ako jediný nástroj s jedinou vôľou. Preto musí mať nesmiernu autoritu, nehovoriac ani o schopnosti voľiť psychologicky správne postupy v zaobchádzaní s touto početnou skupinou — a to všetko je len začiatok. Musí ovládať mechanickú stránku vedenia orchestra. Musí mať neuveriteľne mnoho znalostí. Musí viesť citlivo vnímať tajuplný význam hudby a musí mať vnútornú schopnosť vysvetľovať ho iným ľuďom. Ak toto všetko má, je ideálnym dirigentom; a my sa pokúsime raz navždy zistiť, čo je vlastne jeho poslaním.**

▲ **Začneme zložkou mechanickou, jemnejšie podrobnosti si necháme na neskoršie. Prvé, čo musí dirigent ovládať, je taktovanie. Taktovanie je pomerne ľahké. To dokáže každý. Aj vy. Dirigent vie udávať takt, ale ako a**

kde cvičí? Huslista má husle a cvičí na nich doma; podobne hráč na pikole alebo na tube. Lenže dirigent potrebuje nástroj, ktorý je príliš drahý, aby si ho mohol kúpiť, príliš veľký, aby ho mohol mať doma a príliš zanepriaznený, aby mohol byť neustále k dispozícii. Pre mladého dirigenta je to skutočný problém. Obyčajne musí cvičiť naprázdno, sám, hádam pred zrkadlom, hádam pred magnetofónom, z ktorého počúva nahrávku, ale málokedy pred orchestrom, čo by počúval jeho.

Ale dajme tomu, že dirigent už taktovaciu techniku ovláda. Napriek tomu je len na samom začiatku cesty, ktorá vedie k dirigentskému umeniu. Je nad slnko jasnejšie, že taktovaním musí dokázať viac ako len počítať orchestru do by. Hovorí sa, že v pravú ruku má jednoducho udávať takt, zatiaľ čo ľavá ruka má na starosti vyjadrenie citov. To je úplný nezmysel. Žiadny dirigent sa predsa nemôže rozpoliť na dvoch ľudí, na počítača taktových dób a na interpreta. Interpretácia musí byť vždy obsiahnutá v taktovaní samom. Existuje nekonečný počet spôsobov, ktorými možno taktovať napríklad na dve doby, pričom každý spôsob naznačuje inú vlastnosť, inú kvalitu.

▲ **Dirigent však nemôže udávať takt vo vzduchoprázdne. Musí taktovať v určitej rýchlosti, čiže tempe. Predovšetkým musí mať schopnosť nájsť správne tempo. Podľa Wagnera je to prvý predpoklad dirigovania. Ale čo je to správne tempo? V tom sa nezhodnú ani dvaja dirigenti, a ak počúvate šesť rôznych dirigentov, pravdepodobne budete počuť šesť rôznych temp. A predsa je každý dirigent presvedčený, že správne je jediné jeho tempo.**

Tvrdí sa, že s tým má čosi spoločné hudobníková individuálna rýchlosť výmeny látok, pretože táto určuje rýchlosť jeho dýchania, tepu, a teda zmyslu pre čas. Či je to pravda, alebo nie, to ešte nebolo so všeobecnou platnosťou rozhodnuté. Musíme sa teda zmieriť s danou situáciou, v ktorej sa dirigenti niekedy pre tempo na smrť nepriateľia a v ktorej sa citelia hudby dokonale hádajú pre svojich obľúbených dirigentov; v niektorých prípadoch zistíte, že tempá sa prenikavo líšia.

Nech si však dirigent zvolí akékoľvek tempo, hlavná vec je, že ho musí udržať. Nie je to také ľahké, ako by sa mohlo zdať. Pre väčšinu adeptov dirigovania je veľmi ťažké nezrýchľovať alebo nespomaľovať.

Samozrejme, veľmi často dirigent nechce udržiavať stále pravidelný chod taktových dób — chce, aby mali voľný priebeh, a nie mechanický. Hudobníci tomu hovoria „rubato“. Talianske slovo *rubato* znamená doslova „ulúpený“ a v hudbe sa používa vo význame „olúpiť Petra a dať to Pavlovi“. Inými slovami, ukradne sa trochu času skrátením jednej doby a presne toľko času sa zas vráti predĺžením inej doby. Týmto postupom si človek môže vytvoriť akúsi slobodu voľnej hry medzi dobami, čím sa vyvlečie zo zvieracej kazačky strojového taktovania.

▲ **Orchestraľná partitúra je veľmi zložitá vec. Spevák sa musí naučiť len jeden notový riadok; nikdy v ňom nemá viac not naraz, ale vždy len jednu za druhou. Dirigent sa však musí naučiť a musí dôkladne poznať úžasné množ-**

stvo not. Hlasov i partov — a čítať ich všetky naraz. Napríklad v úvodnom takte Brahmsovej *Prvej symfónie* je päťdesiatpäť not, ktoré hrá stovka nástrojov a dirigent ich musí poznať všetky, inak nemá právo vystúpiť na pódium. A to je len jediný takt z 1260 taktov tejto symfónie.

Co robí dirigent, keď sa po prvý raz stretne s takouto partitúrou? Obyčajne začína tým, že si ju viac alebo menej povrchné prečíta, asi tak, ako keď čitateľ zhltnie detektívku. S napätím a s dychtivou zvedavosťou, ako to dopadne. Ale to, čo vidí, súčasne v duchu počuje. Ľudia žasnú, ako to, že dirigent partitúru počuje, keď sa na ňu díva, ale je to pravda; a podľa toho, do akých miery v duchu počuje tlačené noty, možno v istom zmysle merať jeho talent. Pri tomto prvom čítaní si musí vytvoriť vlastný názor na kultúrne a slohové zaradenie diela. Tu sa uplatní zas iný druh znalosti: znalosť Brahmsových čias; ovzdušie jeho života a jeho vlastí; cieľov, ktoré si kladie v tomto diele; vplyvov, ktorými naňho pôsobili iní skladatelia a umelci — skrátka, znalosť celého kultúrneho prostredia, ktoré jeho dielo obklopuje. Inými slovami, dirigent musí byť viac ako hudobník: musí byť v tomto zmysle aj historikom umenia.

▲ **Teraz preňho začína skutočná práca. Musí partitúru rozobrať a preštudovať po všetkých stránkach. Začne napríklad hľadať akékoľvek nástroje v niektorej skupine (plechové alebo sláčikové), ktoré hľadajú niečo podobné ako iné nástroje, čiže, ako hovoria hudobníci, ktoré „zdvojujú“ part drevených dychových nástrojov. Ale ešte nenašiel melódiu — skutočné jadro veci. To je práve tá druhá úloha, o ktorej náš starý priateľ Wagner vyhlásil, že jej splnenie je u dirigenta obzvlášť žiaduce: totiž nájsť v tej hromade not melódiu. V tejto Brahmsovej symfónii ju hrajú prvé husle a ešte o ďalšiu oktavu nižšie violončela. Máme tu teda dva súčasne sa pohybujúce prvky, jeden vzostupný, druhý zostupný. Tento ťah dvoch línií proti sebe, opačnými smermi, vyvoláva napätie a konfliktné ovzdušie, ktoré predznamenáva charakter celej prvej vety. To však ani zďaleka nie je ešte všetko, lebo dirigent takmer nad všetkými notami nachádza obľúčky, ktoré mu hovoria, že každá skupina not ležiaca pod takouto zakrivenou čiarou má sa hrať viazane čiže legato. To všetko mu dáva kľúč k hudobnému významu tých čiernych bodiek a čiar: je dramatický, napätý, bolestný, osudový.**

▲ **Teraz si však musí určiť, ako rýchlo to všetko bude prebiehať. Brahmsovo označenie tempa v našom prípade je *Un poco sostenuto*. To znamená „trochu zdržované“ a nič presného nám to nehovorí. Možno vari týmito slovami zmerať rýchlosť? Nie. Na to máme metronóm, mechanický prístroj s číselným označením rôznych rýchlostí, ktorý vám odtiká ľubovoľné tempo podľa počtu úderov za minútu.**

Ale Brahms nám metronóm nepredpísal a mnoho iných skladateľov tiež nie. Stojíme teda v rozpakoch nad tromi talianskymi slovami — *un poco sostenuto* — „trochu zdržované“. Nuž, vieme aspoň toľko, že to musí byť zdržované, a teda nie rýchlo. Preto teda rovnako nepovedať „pomaly“? Brahms mal na mysli určitý rovnomerný chod, ktorý musí byť slávnostný a zlovestný, a predsa nie zase taký pomalý, aby prekážal toku týchto dvoch napätých línií, ktoré znejú nad ním. Totiž určitú časť tohto napätia musí vyvolávať práve ten pohyb vpred. Inak nebude protikladný ťah oboch línií dost silný.

Keď vzal dirigent toto všetko do úvahy, je teraz na ňom, aby zvolil správne tempo. Môže sa rozhodnúť, že vyjde z opakovaných úderov tympanov a tým zdôrazní zlovestnú a slávnostnú atmosféru. V tom prípade by dal prednosť rozvážnejšiemu tempu. Alebo by sa mohol náš dirigent rozhodnúť pre tempo svižnejšie, aby zdôraznil vypätý pohyb oboch melodických línií. Obidve verzie by sa dali nazvať „*un poco sostenuto*“; rozdiel medzi nimi tvorí dirigentovo poňatie.

▲ **No, tak teraz je už hádam náš priateľ pripravený dirigovať prvú stranu Brahmsovej *Prvej*. Ale nie — počkajte. Ešte neuvažoval o písmene „f“, ktoré sa objavuje na začiatku každého partu. Písmeno „f“ zastupuje slovo „forte“ a znamená „silne“. Aj tu si musí dirigent určiť: ako silne? Keby bol Brahms chcel, aby to znelo skutočne veľmi silne, bol by tam napísal dve „f“ alebo dokonca tri. Ale nič takého. Je tam len jedno „f“, teda proste len „silne“. V tom sa prejavuje niečo z Brahmsovej klasickej umiernenosti. Niečo podobné ako „*un poco sostenuto*“: nepreháňať ani pomalé tempo, ani hlasitosť. Teda jedno „f“, silne, ale nie príliš. A potom ešte tieto slová: *legato* — viazane;**

espressivo — výrazne; **pesante** — s ťažkým, spochívajúcim na oných basových tónoch.

▲ **Tak, ale teraz je už hádam konečne pripravený dirigovať tú stranu, nie? Ziaľ, nie. Vezmime si napríklad tóny lesných rohov hrajúcich onú zostupnú melodickú linku. Náhodou ležia vo vysokom, lesklom hornovom registri a môžu vyznať ako zvony — čo je celkom v poriadku, ak to neprehluší ostatné nástroje. A tu sa nám vynára celý problém vyváženia orchestra. Dirigent si musí uvedomiť, že v záujme skutočne vyváženeho orchestraľného zvuku budú musieť lesné rohy nasadiť v trochu slabšom vydání toho „f“ — forte — aby nevpádli príliš zvučne a neporušili hladké, viazané línie, o ktorých sme hovorili. Potom, keď tónová linka lesných rohov zostupuje, dostáva sa do menej zvučnej oblasti hornového registra, takže teraz môžu lesné rohy pridať, aby sa vyrovnali ostatným nástrojom orchestra. To je len jedna z mnohých jemností, za ktoré zodpovedá dirigent, lebo Brahms v partitúre nijakú zmenu hlasitosti u lesných rohov nepredpisuje.**

▲ **K obrovským znalostiam patrí dokonca aj schopnosť predvídať chyby, ktorých sa každý orchester pravdepodobne dopustí; predvídať ich môže vtedy, ak pozná prirodzené zlozvyky, do ktorých hráči spravidla upadajú. Hudobníci majú napríklad podvedomý návyk robiť crescendo (t. j. zosilňovať), keď melódia stúpa, a naopak diminuendo, keď klesá. Čo sa stane Brahmsovi, keď to urobia? Spomínate si na tie dve protikladné melodické linky na začiatku svojej dirigentskej dráhy. A prv než vyšiel na pódium, bol práve taký nervózny, ako býval vždy. Teraz sa ocitáme u nehmataateľných, hlboko magických stránok dirigentského umenia. Je to tajomstvo vzťahov, ktoré spájajú dirigenta a orchester v nepatrnom, ale mocnom zlomku sekundy. Ako vám mám opísať čaro toho okamihu, keď sa začínajú hrať? Existuje len jediný možný zlomok sekundy, ktorý sa presne hodí k „štartu“. Chvilka čakania, keď sa orchester chystá začať a zbiera svoje sily; dirigent sústreďuje všetku svoju vôľu a silu na danú skladbu; obecenstvo sa utišuje, zaniká posledné zakašľanie. Už sa neozýva ani ľahučké zašušanie programu; nástroje sú nasadené a — bum! To je ono. Ešte sekundu naviac, a bolo by neskoro, čaro by pominulo.**

▲ **Hlavným prvkom dirigentovej oznamovacej techniky je príprava. Všetko sa musí ukázať orchestru skôr, než sa to stane. Keď už hráč tón hrá, je príliš neskoro. Dirigent teda musí byť vždy najmenej o jednu alebo o dve doby pred orchestrom. A musí počuť súčasne dve veci: to, čo hráči v danom okamihu hrajú a to, čo budú hrať za okamih. Ak je náš dirigent zas pri prvej strane Brahmsovej *Prvej symfónie*, musí ukázať nepočuteľným zdvihom charakter hudby, ktorá má vzápätí zaznieť. Podobá sa to dýchaniu: príprava je ako vdych, hudba zaznie ako výdych. Dirigent, ktorý dýcha súčasne s hudbou, dostal sa v osvojovaní techniky dost ďaleko.**

▲ **Nestačí však, aby dirigent prinútil hudobníkov hrať; musí ich prinútiť k tomu, aby chceli hrať. Musí ich viesť do stavu vytrženia, do varu, musí nimi pohnúť; alebo ich prehovára, alebo rozkazuje, alebo zúri, to je jedno. Nech to však robí akokoľvek, musí vzbudiť v orchestri rovnakú lásku k hudbe, akú k nej prechováva sám. Nie je to ani tak diktátorské vnucovanie vlastnej vôle, ako skôr vyžarovanie vlastných pocitov okolo seba, aby zasiahli až posledného hráča pri poslednom pulte druhých huslí. A keď sa to stane — keď stovka ľudí prežíva dirigentove pocity presne, súčasne, keď reaguje ako jediný organizmus na každý vzostup a pokles hudby, na každý bod, ku ktorému sa dopespeje a z ktorého sa vychádza ďalej, na každý nepatrný vnútorný záchvev — potom dochádza ku stotožneniu ľudských citov, aké nemá nikde inde obdoby. Je to najtesnejšie spojenie v láske, aké poznám. Unášaný týmto prúdom lásky môže sa dirigent dorozumieť v najhlbších citových polohách so svojimi hráčmi a koniec koncov aj so svojím obecenstvom. Na skúške nech si kričí a vykrikuje a nadáva hráčom — niektorí naši najväčší dirigenti sú tým známi — ale ak je pritom táto láska, dirigent aj orchester zostanú napriek tomu všetkému navzájom spáti a pôsobia ako jediný celok.**

HUDOBŇÝ ŽIVOT — dvojtyždenník. Vydáva Ministerstvo kultúry SSR vo vydavateľstve Obzor v Bratislave. Vedie redakčná rada: dr. Peter Faltin CSc. (predseda), Marián Jurík (šéfredaktor), Terézia Ursínyová (redaktorka), prom. hist. Nada Földváriová, Juraj Hatrík, prom. hist. Nada Hrčková, dr. Ivan Stanislav, Ivan Uradníček. Technický redaktor Vojtech Solčanský. Tlačia Západoslonské tlačiarne, n. p., závod 2 v Nitre. Rg. č. RS 8261/68. Adresa redakcie: HUDOBŇÝ ŽIVOT, Bratislava, Volgogradská 8, tel. 517-13. Administrácia: Vydavateľstvo Obzor, Bratislava, Čs. armády 29/a. Inzerčné oddelenie: Bratislava, Gorkého 17. Rozširuje PNS. Cena jedného výtlačku — 2,— Kčs.